

prosvetni delavec

List delavcev v vzgojnoizobraževalnih zavodih

Ljubljana, 21. novembra 1975 – številka 19

Nikola Nikić

Tribuna učiteljev

Nimamo veliko jubilejev časopisov, ki bi segali daleč v preteklost. Skoraj vsi so začeli izhajati v 20. stoletju. Kar precej pa se jih je porodilo hkrati z našo socialistično revolucijo. To velja še posebno za jugoslovanske prosvetne liste: osem jih je. Vse republike in pokrajine imajo svoja sindikalna glasila – vsa pa so nastala v socialistični Jugoslaviji.

Dve od teh osmih glasil, Prosvetni pregled Srbije in Prosvetni list Bosne in Hercegovine, sta nastali neposredno po osvoboditvi leta 1945.

V vseh teh letih so prosvetni listi vseh naših republik odigrali pomembno vlogo ne samo kot obveščevalci, ampak tudi kot mobilizatorji prosvetne javnosti – v nenehnem boju za izgradnjo nove šole in novega učitelja. S tem so prispevali k celotnemu razvoju socialistične družbe.

Veliki delavski in socialistični pisatelj Maksim Gorki je dejal, da je umetnik v središču občutij svoje zemlje, razreda, da je njeno uho, oko in srce, da je glas svoje dobe. Vse to velja na svojvrsten način tudi za naše prosvetne liste.

Če prebiramo orumenele strani Prosvetnega lista, se pred nami razgne podoba dela zgodovine šolstva socialistične republike Bosne in Hercegovine. Zbude se spomini na prve korake, storjene s poletom, zanosom in ljubeznijo v dneh obnove in graditve naše domovine, razvoja samoupravnih socialističnih odnosov in nenehnega hrepenenja po nadaljnjem napredku. Vodi nas misel, zapisana v programu Zveze komunistov Jugoslavije: „Nič, kar je ustvarjeno, ne sme biti toliko sveto, da ne bi moglo biti preseženo in da ne bi odstopilo mesta tistemu, kar je še naprednejše, bolj ljudsko in svobodno.“

Tudi danes, 30 let potem, ko je bil zlomljen fašizem in naša domovina povsem osvobodjena, ko so bili pred 25 leti položeni prvi temelji delavskega samoupravljanja in številnih velikih delovnih zmag in dosežkov na vseh področjih življenja in dela – se skromno spominjamo datuma, ki je zabeležil rojstvo prvega informativno-političnega tiska za prosvetne delavce Bosne in Hercegovine. Spominjamo se novembra leta 1945, ko je nastala prva številka časopisa Prosvetni list, glasila ministrstva prosvete Bosne in Hercegovine.

Novembra leta 1945 so prosvetni delavci Bosne in Hercegovine – teh je bilo v tistem polvojnem in polsvobodnem letu le 1700, dobili svoje glasilo. To je postalo svojvrstna, pomembna priča rasti in razvoja naše vzgojnoizobraževalne dejavnosti.

Trideset let časopisa Prosvetni list – to niso samo številke, ki – čeprav suhoparne – govore o zapleteni in razvejani poti našega samoupravnega socializma ter razvoja vzgoje in izobraževanja. To je priča časa, ko so si naši ljudski učitelji – združeni v svojem sindikatu in svojih strokovnih organizacijah – nenehno prizadevali, da bi čim hitreje, učinkoviteje, čim bolj smotno in uspešno preobrazili celoten vzgojnoizobraževalni sistem.

V zgodovino, v življenje Prosvetnega lista je vtakano na tisoče imen prosvetnih, znanstvenih in družbenopolitičnih delavcev, bralcev in sodelavcev, predvsem iz naše republike, pa tudi iz drugih republik in pokrajin.

Poseben pomen temu informativnopolitičnemu in deloma tudi strokovnoteoretičnemu listu daje prav nenehna povezava s prosvetnim delavcem kot bralcem in še posebno kot s sodelavcem. Prosvetni list je prava tribuna sodelavcev. Le tako lahko obstaja in opravlja naloge, ki mu jih nalagata Zveza komunistov in naša samoupravna socialistična družba. Strani tega časopisa so polne življenjskih in najpomembnejših vprašanj vzgojnoizobraževalne dejavnosti Bosne in Hercegovine.

Tak je Prosvetni list od začetka do danes. V uvodniku prve številke iz novembra leta 1945 piše med drugim tudi tole: „V Bosni in Hercegovini je treba veliko storiti za kulturni napredek ljudstva. Veliko je problemov, katerih reševanje je povezano z materialnimi sredstvi: teh pa v naši deželi primanjkuje. Pri reševanju teh problemov morajo sodelovati vsi naši kulturni in javni delavci, predvsem učitelji in profesorji. Prednje postavljamo naša stvarnost težke in zahtevne naloge tako v šoli kot zunaj nje. Vprašanje našega osnovnega in srednjega šolstva spada med vprašanja naše splošne državne politike. Od tega, kako bomo to vprašanje reševali, je v marsičem odvisen razvoj naše skupnosti pa tudi to, kako hitro se bodo razvijale in krepile moči in vrednote našega ljudstva. Naše osnovno šolstvo je v težkem položaju. Veliko je nepismenih – tako med odraslimi kot med mladino. To je posledica nekdanje napačne prosvetne politike. Osnovne šole Bosne in Hercegovine pred vojno niso mogle sprejeti niti 30 % šoloobveznih otrok. Danes, ko je veliko šolskih stavb uničenih in poškodovanih zaradi vojne, število učiteljev pa zelo zmanjšano, so razmere še hujše. Gradnja in obnavljanje šolskih poslopij, usposabljanje učiteljev, izdajanje učbenikov, nakup šolskega inventarja – vsa ta vprašanja zahtevajo hitro rešitev.“

(Nadaljevanje na 2. strani)

ZA PRAZNIK NAŠE REPUBLIKE
ŽELIMO VSEM PROSVETNIM DELAVCEM,
NAŠIM SODELAVCEM IN BRALCEM
ČIM LEPŠE PRAZNOVANJE,
ŠE VELIKO DELOVNIH USPEHOV
IN OSEBNEGA ZADOVOLJSTVA!

Živi zid, visoka jedkanica 1948, Božidar Jakac (Iz cikla XIV. divizija na Štajerskem)

Naši republikli

Pozdravljena domovina!

Za tvoj rojstni dan smo v šopek povezali

- trideset rdečih vrtnic: pognale so na viharjih tleh preteklosti iz krvi naših ljudi
- trideset rdečih vrtnic: rastejo na trdnih tleh naše ljubezni do tebe
- trideset rdečih vrtnic: za tvoj praznik spletenih želja in prisego:

Čuvali te bomo s svojimi življenji.

Postali bomo spet živi zid, da se ne bi nikoli več ponovilo . . .

Kakovost ima prednost

Vsakemu področju združena dela, slehernemu delavcu nalaga sedanji čas zahtevne naloge. Sprejemamo načrte, s katerimi zastavljamo visoke smotre za prihodnje obdobje. Pri tem ni izvzeto nobeno področje. Niti visoko šolstvo in z njim tesno povezana in prepletena raziskovalna dejavnost. Nasprotno: letos smo sprejeli zakon o visokem šolstvu, ki ga je treba razumeti kot kazipot za globoko družbeno in vsebinsko preobrazbo tega področja — za njegovo vraščanje v celosten sistem usmerjenega izobraževanja. Že kot zelo obrabljena fraza se sliši, da znanost ni sama sebi namen, da mora s svojimi dognanji nenehno bogatiti druga področja in omogočati njihov napredek; da mora biti raziskovalna dejavnost organsko povezana zlasti z gospodarstvom. To tega pa je še daleč. Iz osnutkov razvojnih načrtov, ki so sedaj v razpravi, lahko preberemo, da velja za navedeni področji še bolj kot za druga načelo: Ne smemo računati na bistveno povečanje obsega dejavnosti; rezultati bodo lahko temeljili samo na bolj kakovostnem delu. V tem bo njun dragocen prispevek k splošnim naporom za stabilizacijo.

O nalogah, načrtih in raznovrstni problematiki, ki se kaže v sedanjih razmerah, so govorili na 7. plenarni seji republiškega odbora Sindikata delavcev znanosti in visokega šolstva, ki je bila letošnjega 27. oktobra.

Prav v teh dneh je potekel šestmesečni rok, v katerem je bilo treba uskladiti organizacijo visokega šolstva z novim zakonom, sprejeti nove statute in samoupravne sporazume ter izvoliti nove organe upravljanja. Ta naloga je bila uspešno opravljena: mariborski visokošolski zavodi so že 1. julija sprejeli sporazum, s katerim je zaživela druga slovenska univerza. S sporazumom, ki je bil slovesno podpisan 14. novembra, pa je tudi ljubljanska univerza precej razširila svoj obseg: odslej vključuje 10 fakultet, pa tudi 10 umetniških akademij ter višjih in visokih šol, ki do sedaj večinoma niso bile pod njenim okriljem.

V poročilu in razpravi je bilo posebej poudarjeno, da so do sedaj opravljene naloge šele začetek uresničevanja zakona. Najpomembnejše so še pred nami, to pa je proces vsebinskega spreminjanja visokega

šolstva, zaradi katerega bo treba prekiniti marsikatero tradicijo, ki je do sedaj pomenila resno zavoro v razvoju tega pomembnega področja.

Ena izmed osrednjih točk na omenjeni seji je bila razprava o stabilizacijskih ukrepih. O teh so razpravljali na temelju smernic za nadaljnje delovanje sindikatov v stabilizacijski akciji, ki jih je 9. oktobra 1975 sprejel republiški svet Zveze sindikatov Slovenije ter na temelju povzetka iz razprav in stališč občinskih odborov. Ob koncu so sprejeli tele sklepe in predloge:

— *Politiko stabilizacije moramo razumeti kot kritiko usmeritve na kratkoročne koristi, na težnjo po čim večjem dohodku ne glede na jutrišnji dan in na vso družbo. Vsako poenostavljanje stabilizacije na neakčne hranilniške akcije, omejitve za vsako ceno, uravnolovske težnje itd. pomenijo poenostavitve in lahko le škodijo stabilizaciji.*

— *Pri tem je treba upoštevati, da sta bili visokošolska in raziskovalna dejavnost že dosedaj pod neprestanim pritiskom omejitve. Primerjave z drugimi republikami dokazujejo, da so bile naložbe v ti dve področji precej manjše kot drugod.*

— *Doseči je treba tesnejše sodelovanje tudi s tistimi organizacijami združenega dela, ki se ne kažejo ustreznega interesa za visokošolsko in raziskovalno dejavnost, ker so preveč usmerjene na reševanje sedanje problematike, premalo pa skrbijo za svoj nadaljnji razvoj.*

— *V razpravah o stabilizaciji je bila večkrat izrečena kritika, da se visoko šolstvo in raziskovalna dejavnost nista dovolj vključili vanjo. Za to so deloma krive delovne organizacije s teh področij, ker niso pravočasno pripravile stabilizacijskih programov. Res pa je tudi, da so te delovne organizacije v posebnem položaju. Vsa materialna vprašanja morajo obravnavati v povezavi s pristojnimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi, ki pa še vedno niso dovolj dobro organizirane. Tudi visokošolske delovne organizacije se šele sedaj konstituirajo v skladu z novim zakonom. Ti okoliščini sta zelo otežili sodelovanje v stabilizaciji, čeprav ni mogoče reči, da bi ga tudi onemogočali.*

Celodnevna šola tudi v zamejstvu

Gostje s Tržaškega v Ljubljani

Pedagoški delavci dveh tržaških celodnevni osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom iz občine Dolina pri Trstu so 3. novembra obiskali Ljubljano. Drage goste je sprejel zavod SRS za šolstvo v prisotnosti drugih političnih, kulturnih in strokovnih sodelavcev s področja celodnevne osnovne šole.

Tržaške rojake je na zavodu seznanila z vsebino dela v celodnevni osnovni šoli in z organizacijskimi prizadevanji za njeno strokovno poglobljanje pedagoška svetovalka Jelica Mesenel, ki je v svojem izčrpnem prikazu zajela vse bistvene značilnosti, prednosti, sestavine in smotre našega koncepta celodnevne osnovne šole. Pozdravila jih je tudi Majda Poljanškova, predsednica koordinacijskega odbora za celodnevno šolo pri RK Socialistične zveze delovnega ljudstva. Gostje in gostitelji so se po kratkem pogovoru o celodnevni šoli in izmenjavi izkušenj s tega področja odpeljali na Dobrovo pri Ljubljani, kjer so se porobneje seznanili z delom in uspehi tamkajšnje celodnevne osnovne šole, ki že dve leti dela po tem konceptu.

V skupinah so hospitirali pri vzgojnoizobraževalnem procesu in se srečali v pogovoru z delavci šole in predstavniki druž-

benega in političnega življenja v kraju.

Željo po pogostejši izmenjavi izkušenj pri uvajanju novosti na vzgojnoizobraževalnem področju je na zavodu SRS za šolstvo s prisrčnimi besedami izrazil njegov direktor Boris Lipužič. Poudaril je vlogo naše narodnostne manjšine v zamejstvu, ki predstavlja, kot je dejal, most povezovanja. Župan dolinske občine, ki je hkrati ravnatelj slovenskega dijaškega doma v Trstu Edvin Švab, pa je naglasil željo in potrebo po razvijanju tesnejših stikov med slovensko narodnostno skupnostjo v Italiji in matično domovino Slovenijo.

Medsebojni stiki med Slovenijo in skupnostjo zunaj meja niso le strokovna obogatitev in prisrčno prijateljsko srečanje, so hkrati injekcija ponosa in narodne zavesti iz matične domovine.

TEA DOMINKO

— *Najvažnejši stabilizacijski prispevek raziskovalnih in visokošolskih delovnih organizacij pričakujemo na področju učinkovitosti. Ob razmeroma visokih sredstvih na raziskovalca (blizu 300.000 din letno) je raziskovalna „produkcija“, izražena v bibliografijah, elaboratih, patentih in novostih premajhna. Raziskovalna dejavnost je razdrobljena, neuskajana z družbenimi potrebami, ni ustrezno usmerjena in je tudi kadrovsko prešibka. Vse prepočasen je obracun s „privatništvom“ in drobnjakarskim individualizmom.*

— *Tudi v visokem šolstvu kazalniki, kot so stopnja opremljenosti ter razmere med učitelji in študenti ne opravičujejo več tako katastrofalnega osipa študentov. Vedno bolj jasno je, da sta problematična tako način študija kot tudi delovna angažiranost učiteljev in študentov.*

Vzgoja domoljubja in ohranjanje revolucionarnih tradicij naših narodov

To bo tema jugoslovanskega strokovnega posvetovanja, ki bo od 11. do 13. decembra letos v Beogradu. Organizirali ga bodo: Zveza pedagoških društev Jugoslavije, Zveza socialistične mladine Jugoslavije, svet za vzgojo in zaščito otrok Jugoslavije in Združenje publicistov iz Beograda. Pokrovitelj tega posvetovanja bo zvezni odbor SUBNOR Jugoslavije. Neposredni organizator: Združenje publicistov iz Beograda. Temeljni smoter posvetovanja je izboljšati učbenike tistih družbenih ved, ki največ prispevajo k vzgoji domoljubja in ohranjanju revolucionarnih vrednot. Tovrstni učbeniki so namreč po vsebini enostranski in zasnovani na zastareli metodologiji.

Udeleženci posvetovanja naj bi razpravljali o teoretično-metodoloških problemih in upoštevali izkušnje iz vzgojnoizobraževalnega procesa, v zvezi z vzgajanjem domoljubne in revolucionarne zavesti. Razpravljali naj bi tudi o možnosti problemsko zgodovinske obravnave dogodkov, osebnosti in procesov, ki največ prispevajo k vzgoji domoljubja.

Posebno vlogo pri vzgajanju domoljubnih in revolucionarnih tradicij imajo družbenopolitične organizacije (mladine, borcev, rezervnih vojaških starešin idr.) ter razne specializirane organizacije mladih (taborniška organizacija, Rdeči križ, Ljudska tehnika, izvidniki, počitniška zveza idr.). Organizatorji

Nikola Nikić

Tribuna učiteljev

(Nadaljevanje s 1. strani)

Te naloge so bile tedaj, pred 30 leti torej tudi pred Prosvjetnim listom. Danes spremlja to glasilo razvoj samoupravne družbe, beleži dosežke akcije graditve „1000 šol“ v Bosni in Hercegovini, ki ustvarja možnosti za to, da bodo lahko vsi šoloobvezni otroci obiskovali osnovno šolo.

Prosvjetni list — to je na tisoče objavljenih strani besedil, na desetisoče in stotisoče izvodov in velika armada sodelavcev. Prosvjetni list izhaja sedaj dvakrat mesečno v nakladi 13.000 izvodov. To je časopis, ki se dosledno zavzema za izvajanje politike Zveze komunistov in naše samoupravne socialistične družbe na vzgojnoizobraževalnem področju.

Resolucija 10. kongresa ZKJ o samoupravni socialistični preobrazbi vzgoje in izobraževanja,

— *V sistemu nagajevanja in stipendiranja je treba zagotoviti večjo stimulacijo za odgovornejši odnos vseh sodelavcev v pedagoškem procesu. V organizacijo dela je treba vpeljati full-time sistem, ki omogoča boljši pregled nad delovnimi dosežki visokošolskih delavcev.*

— *Usklajenost razvoja visokega šolstva in znanosti s splošnim družbenim razvojem je občutljivo vprašanje, ki bistveno vpliva na perspektivo družbene stabilizacije. Zato morajo biti tudi sindikalne organizacije soodgovorne za izdelavo razvojnih načrtov v organizacijah združenega dela.*

— *S kritičnim odnosom do težnj po neutemeljenem širjenju dejavnosti in do slabo zasnovanih ter nepopolnih razvojnih programov bo sindikat najbolje potrdil svojo odgovornost za stabilizacijo.*

M. K.

pričakujejo, da bodo predstavniki navedenih vzgojnoizobraževalnih dejavnikov poslali na posvetovanje pismene predloge in razprave o svojih izkušnjah.

Muzeji so posebno pomembni oblikovalci revolucionarnih tradicij. Zelo pomembni bodo njihovi prispevki o sodelovanju s šolami in družbenopolitičnimi organizacijami.

Pri razvijanju domoljubja in gojenju revolucionarnih tradicij imajo poseben pomen mladinski in otroški listi ter revije, pa tudi rubrike za otroke in mladino v dnevnem časopisu in revijah.

Vse bolj pomembna postajata v vzgojnoizobraževalnem sistemu tudi radio in televizija — zato bodo prispevki s tega področja zelo dobrodošli.

Organizatorji pričakujejo, da bo posvetovanje spodbudilo k raziskovalnemu delu in založniški dejavnosti na tem področju. To naj bi postala trajna in načrtna družbena akcija za razvijanje domoljubja in revolucionarnih tradicij naših narodov.

Na posvetovanju bodo sodelovali general armade Kosta Nadj, Adem Vlasi in drugi znani strokovnjaki. Sklepi in vse gradivo s posvetovanja bodo objavljeni v Zborniku, ki bo izšel takoj po posvetovanju. Ustanovljen bo tudi koordinacijski odbor, ki bo organiziral stalne akcije za ohranjanje revolucionarnih tradicij.

Boljši časi za mladinski periodični tisk

Pomen mladinskega periodičnega tiska v vzgojnoizobraževalnem procesu in pri oblikovanju estetskih in etičnih vrednot socialistične revolucije in samoupravljanja pri mladem človeku je nesporen. Zaradi širšega družbenega napa se letos publikacije mladinskega periodičnega tiska, Ciciban, Pionir, Pionirski list, Mladina, Proteus, Otrok in družina, Kurirček, Tim, Življenje in tehnika, Glasbena mladina, Tabor, Tribuna, Presek, Katedra niso podražile. To omogoča, da bo lahko kupovalo te liste veliko mladih bralcev. V teh prizadevanjih so sodelovale: izobraževalna skupnost Slovenije, kulturna skupnost Slovenije, raziskovalna skupnost Slovenije, vendar pa je zaradi podražitev papirja, tiska in PTT storitev nastala izguba. Zato je republiška konferenca SZDL je junija pritegnila k sodelovanju poleg navedenih še telesnokulturno skupnost Slovenije, Zvezo skupnosti za zaposlovanje, Zvezo skupnosti otroškega varstva in Zdravstveno skupnost Slovenije, da bi s skupnim naporom obdržali nespremenjeno ceno publikacij mladinskega periodičnega tiska. Skupno so se lotili oblikovanja družbenega dogovora o financiranju mladinskega periodičnega tiska v letu 1975. Ta naj bi zagotovil, da bi pokrili negativne razlike med prodajno in proizvodno ceno, ki kljub že zagotavljenim prispevkom samoupravnih interesnih skupnosti, notranjim subvencijam založnikov in izdajateljev publikacij mladins-

kega periodičnega tiska in oblikovanju davka znaša 2.970.000 din. Na stanku podpisnikov omenjenega družbenega dogovora, ki je 6. oktobra 1975 pri RK SZD Slovenije, so se dogovarjali podpisuje tega dogovora. Dogovor naj bi obvezoval omenjene samoupravne interesne skupnosti, da poleg že namenjenih sredstev za publikacije mladinskega periodičnega tiska odmirajo še dodatni denar za kritičnost ostanka negativne razlike. Prvi odbori samoupravnih interesnih skupnosti, podpisniki tega družbenega dogovora, že pripravili predloge za dodatne dodatnih sredstev, o katerih bodo skupščine teh skupnosti razpravljale oktobra novembra. Prepričani smo, da bodo delegati v skupščini predloge podprli, saj gre za ostanek otroških in mladinskih publikacij, ki so nepogrešljivi vzgajanja in oblikovanja mlade osebnosti.

Na sestanku so razpravljali tudi o predlogu osnutka družbenega dogovora o vlogi, razvijanju in financiranju mladinskega periodičnega tiska, ki bo sistemsko in dolgoročno urejeno vprašanje tega tiska. S tem dogovorom bo mladinski periodični tisk dobil boljše možnosti svoje delovanje, poleg tega bo moral dogovor zagotoviti večjo kakovost tega tiska, pravično vsebinsko usmeritev njegovo večjo dostopnost mladim bralcem.

MIRKO FABČIČ

Marijan Breclj obiskal Center za varstvo, rehabilitacijo in zaposlovanje slepih in slabovidnih Slovenije

Na pobudo republiške konference za rehabilitacijo invalidov Slovenije je predsednik skupščine SR Slovenije Marijan Breclj obiskal Center za varstvo, rehabilitacijo in zaposlovanje slepih in slabovidnih Slovenije v Škofji Loki. Ogleda in pogovora so se udeležili podpredsednik izvršnega sveta dr. Avgustin Lah, predstavnik RK SZDL, CK ZKS, nekaterih republiških samoupravnih interesnih skupnosti in drugi.

Predstavniki centra so goste seznanili z delom in problemih centra. Ugotovljena je bila potreba po sanaciji tega zavoda, predvsem pa je potrebna sanacija učnega in bivalnega dela zavoda, v katerem se mladi invalidi usposablajo za razne poklice in delo.

Po informaciji, ki jo je podal

predsednik republiške izobraževalne skupnosti Jože Deberšek je gradnja izobraževalnega centra za slepe v Škofji Loki z jeta v prednostnem programu gradnje te skupnosti za leto 1976.

Predsednik skupščine SR Slovenije je dal priznanje delovnemu kolektivu centra za uspehe, ki jih dosegajo v težkih okoliščinah ter ugotovil, da bo ta obisk vsekakor vplival na odločitve o prioritetnem redu gradnje izobraževalnih ustanov.

Začetek gradnje bi bil pomemben prispevek naše samoupravne socialistične družbe 40-letnici obstoja tega centra za slepe in slabovidno mladino Slovenije v Škofji Loki in 30. obletnici Zveze slepih in slabovidnih Slovenije.

osnovnih in srednjih šol do pedagoških akademij in fakultet. Od približno 40.000 prosvetnih delavcev Bosne in Hercegovine jih je več kot četrtina naročenih na Prosvjetni list. S tem seveda ne moremo biti zadovoljni. Ena izmed prihodnjih nalog je tudi ta, da bi se čimveč prosvetnih delavcev naročilo na svoj časopis. To je toliko bolj potrebno, ker postaja vloga sredstev javnega obveščanja v naši družbi vse pomembnejša. Vedno bolj pomembno in potrebno postajata tudi stalno idejno-politično, strokovno in marksistično izobraževanje prosvetnih delavcev. To je tudi naloga Prosvjetnega lista, da s svojo temeljno informativno-politično in deloma strokovno — teoretično dejavnostjo pomaga prosvetnim delavcem.

Prosvjetni list ni bil nikdar zgolj informator. Sedaj je neolčljivi del notranje strukture

samoupravne interesne skupnosti vzgoje in izobraževanja. Kljub temu lahko tako kot druga sredstva javnega obveščanja samostojno vpliva na strukturo in razvoj države.

Dosledno upoštevajoč smernice politike Zveze komunistov samoupravne socialistične družbe in tovariša Tita zaznamo Prosvjetni list novembra leta 1975 — v letu, polnem ne tako dragih jubilejev — 30-letnice zmage nad fašizmom osvoboditve dežele, 25-letnice delavskega samoupravljanja, 30-letnice življenja in delovanja svobodi — tudi svoj jubilej 30-letnico obstoja. Ta jubilejše posebno pomemben zato, ker je ta list vzniknil, raste in se oblikoval v svobodni, samoupravni, socialistični, pobrateni in kot granit notni Jugoslovanski sestavni del je tudi Bosne in Hercegovina.

Po svetu

Pogovor s predstavniki Združenja švedskih učiteljev

Otroci tujih delavcev — enakopravni s švedskimi

Pred nedavnim sta obiskala našo državo kot gosta zveznega odbora Sindikata delavcev družbenih dejavnosti član izvršnega komiteja združenja švedskih učiteljev in predsednik komisije za šolanje otrok tujih delavcev Magnus Leier ter član izvršnega odbora združenja učiteljev Ule Hamberg. Gosta sta se pogovarjala s predstavniki zveznega odbora in odbora Sindikata družbenih dejavnosti Srbije. Obiskala sta nekatere vzgojnoizobraževalne ustanove, ogledala pa sta si tudi Dubrovnik. V imenu jugoslovanskih prosvetnih listov se je z njima pogovarjal glavni urednik Prosvetnega pregleda Milija Knežević, pogovora v zveznem odboru pa sta se udeležila tudi Vasko Raičević in Vjera Vlahović.

— Povejte nam prosim nekaj značilnosti šolskega sistema na Švedskem, še posebej glede na usmerjeno strokovno izobraževanje mladine.

„Čeprav je to vprašanje zahtevno, bova poskušala nanj na kratko odgovoriti. Začnimo z malo šolo (s predšolskimi ustanovami). Preden začno otroci obiskovati osnovno šolo, torej preden so stari pet let, gredo tako imenovano malo šolo; v njej se učijo in delajo, dokler niso stari sedem let. V teh ustanovah je približno 90 % otrok. Nanje sprejemajo tudi otroke tujih delavcev.

Sledi obvezna osnovna šola, ki traja devet let. Razdeljena je na nižjo, srednjo in višjo stopnjo. Pouk na vsaki stopnji traja tri leta. V prvih šestih razredih je razredni pouk, to pomeni, da poučuje en učitelj vse predmete, na višji stopnji osnovne šole pa je pouk predmeten. Pri nas poučuje učitelj po tri predmete in ne tako kot pri vas, ko poučuje en sam predmet. S tem sistemom nismo najbolj zadovoljni. Na „tretji stopnji“ je težko ustvariti disciplino, pouk je preveč teoretičen in za otroke nezanimiv; zato manjši odstotek otrok ne konča višjih razredov. Na tej stopnji se otroci prvikrat srečajo s proizvodnim delom. Tudi to še ni najbolj urejeno.

V sedmem razredu je pouk še enoten. V učnem načrtu so jezikovna, tehniška, ekonomska in umetniška skupina predmetov. Po sedmem razredu se odloči mladina za eno izmed teh področij. Poleg tega lahko učenci dve uri tedensko poslušajo (neobvezno) katerikoli predmet ali pa se ukvarjajo z dejavnostjo, ki je njihov „konjček“.

Vse srednje šole se imenujejo gimnazije. Šolanje v njih traja najmanj dve leti in največ tri leta. Šole v velikih mestih so organizirane kot šolski centri. Tudi take so, ki izobražujejo mladino celo za 22 poklicev. Učenci lahko izbirajo med štiri ali usmeritvami: humanistična, ekonomska, naravoslovno-matematična in tehniška. Pouk na teh oddelkih traja največ tri leta, razen na tehniški smeri, kjer se šolajo dijaki štiri leta. Srednje šole obiskuje okrog 90 % mladine. Šolanje v osnovni in srednji šoli je brezplačno za vse — tudi za otroke tujih delavcev.

V prvem letu gimnazije dobi mladina široko splošno izobrazbo, v naslednjem je pouk na vseh šolah približno enak, v tretjem in četrtem letniku pa se začne specializacija.

Zelo razvito je visoko šolstvo. V naši državi imamo sicer samo tri univerzitetna središča, toda veliko fakultet je tudi v drugih mestih. Od leta 1969 pa do sedaj smo imeli tri šolske reforme, toda še vedno nismo zadovoljni: pripravljamo se na četrto.

— V mnogih deželah družbeni in materialni položaj prosvetnih delavcev zaostaja za položajem

drugih delavcev, ki imajo enako strokovno izobrazbo. Kako je pri vas? Kaj lahko poveste o družbenem ugledu in materialnem položaju prosvetnih delavcev?

„Tistega družbenega ugleda, ki ga je imel učitelj nekdanje — kot najbolj pismen človek v majhnem kraju — in za katerim prosvetni delavci še vedno žalujejo — tudi pri nas ni več. Ne zato, ker bi kdo učiteljem namerno zmanjšal ugled, ampak zato, ker se je zvišala splošna kulturna raven.

Kar zadeva materialni položaj, lahko rečem predvsem to, da pri nas težko primerjamo prosvetne in druge delavce. Prevladuje privatno gospodarstvo; vse je odvisno od tega, kjer delajo ekonomisti, pravniki, inženirji in drugi. Če so zaposleni pri gospodarsko močnejših podjetjih, imajo večje plače.

Ni pa tako povsod. Nas kot združenje težko predvsem to, da so razlike v osebnih dohodkih nekaterih kategorij prosvetnih delavcev zelo velike. Tako ima na primer učitelj začetnik na nižji stopnji osnovne šole 4000 kron bruto (ali približno 50 % tega neto). Učitelj na srednji stopnji osnovne šole ima 5000 kron, na višji pa 6000. Razlike so torej velikanske, čeprav jih nekoliko ublaži davek, ki se veča sorazmerno z dohodkom.

— Koliko časa se šolajo ti učitelji?

„Potem ko končajo dva razreda gimnazije, morajo opraviti tako imenovano učiteljske, ki traja eno leto, dve leti ali pa tri leta — glede na to, na kateri stopnji ali vrsti šole bodo učili.

Združenje si prizadeva, da bi se te razlike zmanjšale. Razlike nastajajo tudi zaradi starosti: med delovno dobo se plača štirikrat povzraha. Zato so velike razlike med osebnim dohodkom začetnika in učitelja pred upokojitvijo.

— V vaši državi je veliko tujih delavcev. Kakšne so možnosti za šolanje njihovih otrok? Kaj lahko pri tem pomaga vaša dežela in vaš sindikat in kaj bi še lahko storili mi za naše delavce?

„V naši državi je 71.000 otrok tujih delavcev; od teh jih je iz Jugoslavije 7.000. Ti otroci imajo enake možnosti za šolanje kot švedski. Povsod se lahko brezplačno šolajo, če želijo. Razumljivo je, da so organizacijski problemi, ker so otroci „raztreseni“ povsod po naši deželi; ponekod jih je zelo malo. Vlada daje vsaki občini, v kateri je najmanj šest tujih otrok, od 70.000 do 80.000 kron. To zadošča za njihovo šolanje. Kjer je dovolj otrok ene narodnosti, ustanovijo zanje posebne oddelke, kjer pa jih je premalo, se šolajo skupaj s švedskimi otroki. Če bo sprejet zakon, za katerega se zavzema naše združenje, bodo vsi otroci v predšolskih ustanovah imeli tedensko 6 ur materinske, v nižji osnovni šoli 4 ure, v srednji in višji pa po dve uri pouka. Ta zakon bi moral začeti veljati leta 1977.

Prihodnje leto bo za vse učitelje, ki poučujejo narodnostne predmete, organizirano strokovno izpopolnjevanje tudi v dogovoru z vladami ustreznih držav. Gre za tiste učitelje, ki že sedaj poučujejo v naši državi, prihodnje leto pa bodo to delali še bolj načrtno.

— V dneh, ki ste jih preživeli v Jugoslaviji, ste se pogovarjali z nekaterimi našimi družbenopolitičnimi delavci, obiskali ste nekatere vzgojnoizobraževalne ustanove in si ogledali našo deželo. Kakšni so vaši vtisi o tem, kar ste slišali in videli? „Z našim obiskom smo zelo

Posvet o slovenskem šolstvu v Italiji

Čuvarka slovenskega jezika in kulture

Med 23. in 27. septembrom, torej tik pred začetkom rednega šolskega pouka v Italiji, je bil v prostorih Slovenskega kulturnega doma v Trstu strokovni posvet o slovenskem šolstvu, ki ga je organiziral slovenski raziskovalni inštitut iz Trsta. Sodelovali so pedagoški in drugi strokovnjaki iz Trsta, Gorice, Benečije in Porčaja. Posvet je izredno pomemben za slovensko šolo v Italiji, ker podaja pogled na njeno razvojno pot in njen sedanj položaj ob italijanskem šolstvu, nakazuje temeljne pomanjkljivosti, s tem pa tudi smer potrebnega razvoja v prihodnosti. V njem pa moramo videti še več, namreč poskus reševanja slovenskega manjšinskega vprašanja. Slovenska šola je ena izmed redkih pravic, ki jih Italija priznava slovenski manjšini, in je kot taka ne le najpomembnejša, ampak tudi skoraj edina javna ohranjalnica slovenskega jezika in narodne zavesti. Pomembno je naključno časovno sovpadanje posveta s političnimi pogajanjmi med jugoslovansko in italijansko vlado, ki bodo lahko prinesla tudi usodne posledice za obstoj slovenstva v Italiji. Dejstvo, da je bil posvet prav zdaj, nam omogoča globlje umevanje vloge sporazuma za obstoj slovenske manjšine.

Referati so obravnavali: pravno ureditev slovenske šole, njeno posebno funkcijo ohranjalke slovenskega jezika in kulture, socialno razloženost učencev od nižje srednje šole do univerze, problem pedagoških delavcev in nekatere posebne pedagoško-organizacijske probleme. Upoštevali so vse šolske ravni, od osnovne do višje srednje šole in univerze (na italijanski filozofski fakulteti v Trstu predavajo slovenski jezik in književnost na katedri za slovensko filologijo).

Dr. KAREL ŠIŠKOVIČ, predsednik slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu, je prebral izčrpen referat o pravni ureditvi slovenske šole, njenem razvoju od avstroogriških časov dalje, posebno pa o sedanjih problemih slovenskega šolstva in resničnih možnostih za njihovo reševanje. Pravne osnove sedanjega slovenskega šolstva vidi v nekaterih ukrepih iz časa boja proti fašizmu. Po ukinitvi slovenskega šolstva v letih fašizma, ko je bila slovensčina prepovedana celo kot pomožno učno sredstvo, so dobili današnji zamejski Slovenci slovensko šolo ponovno v času NOB. Z navodilom PNOO za Primorje je bilo leta 1943 uvedeno enotno slovensko šolstvo na Primorsko, Tržaško, Goriško in v Benečijo. V Benečiji se je takrat pojavilo slovensko šolstvo prvikrat in edinkrat v zgodovini. Leta 1945 je izdala zavezniška vojaška uprava upravno navodilo, s katerim je sistematizirala obstoječe šolstvo in ga hkrati podredila italijanski upravi. Ta zakon je bil formalno le nadaljevanje medvojnega pravnega stanja, vsebinsko pa pomeni velik korak nazaj: s podreditvijo italijanskemu šolskemu sistemu se je spremenil ves slovenski šolski ustroj. Dr. Šiškovič poudarja, da je prav ta zakon vir tedanjih in sedanjih tegob slovenske šole, ki od tedaj ni več dobila svoje uprave. Vsekakor pa to navodilo ni predvidevalo slovenske šole v Benečiji in Kanalski dolini, kar je zapečatilo do današnjega časa usodo tamkajšnjih Slovencev, ki so se lahko le med vojno šolali v materinem jeziku. Po mirovni pogodbi z Italijo leta 1947 se je stanje na Goriškem, ki je prišlo pod Ita-

lijo, še nekoliko poslabšalo. Italija je hotela zmanjšati število slovenskih šol, s slovensko šolo je ravnala kot z začasnimi. Vsi napor, da bi država odobrila poseben zakon o slovenskem šolstvu, so bili zaman. Prav tako je bilo tudi na Svobodnem tržaškem ozemlju. Slovenske šole so bile italijanske šole s slovenskim učnim jezikom, poleg tega pa še brez zakonodajnega jamstva o stalnosti. Njihov položaj je bil že skoraj brezpraven.

Nov položaj je nastal leta 1954 po podpisu Londonskega sporazuma. Na Goriškem je slovenska šola še nadalje živela v „provizoriju“, na Tržaškem pa je dobila pravni položaj na podlagi mednarodnega statuta. Italijanska vlada je takoj po rešitvi tržaškega vprašanja obljubila, da bo uzakonila slovensko šolo na Tržaškem in Goriškem (ne pa tudi v Benečiji). Zakon je bil v resnici sprejet leta 1961; natančneje opredeljuje splošno zakonodajo, ne prinaša pa novosti. Že prej, posebno po letu 1961, so se slovenske organizacije vseh vrst zedinile v zahtevi, naj vsebuje slovenski šolski zakon poleg možnosti, da bi odpirali šole v Videmski pokrajini, tudi samostojne šolski ustroj. Še vedno odprte probleme naj bi rešila zakona iz leta 1973. Referent dokazuje, da so leta 1973 Slovenci zamudili priložnost za uzakonitev šolske avtonomije. Navaja podrobne osnutke zakonskega predloga KPI, SPI in Slovenske kulturnogospodarske zveze.

Dr. Šiškovič meni, da je današnja slovenska šola mnogo bolj centralizirana kot italijanska in da zaradi take ureditve ne more opravljati svojega narodnostnega poslanstva. V Videmski pokrajini je še vedno ni, drugod pa je vsebinsko okrnjena. Hkrati poudarja, da je ob današnji demokratični usmerjenosti vlade veliko možnosti za rešitev tega vprašanja kljub temu, da je italijansko stališče do temeljnih zahtev Slovencev še vedno negativno.

RESNICA O NARODNI ASIMILACIJI

Dejstva, ki jih navaja dr. Šiškovič, se nam v referatu PAVLA ŠTRANJA „Razvoj in številčno stanje slovenskih šol“

Gosta s Švedskega: Magnus Leier in Ule Hamberg

zadovoljni. Povedano na kratko, gostitelji (s tem mislimo vse ljudi, ki smo jih srečali) so bili ljubeznivi, iskreni in zelo resni

sogovorniki. Upamo, da je izmenjava misljenj koristila vsem.

Pogovor je vodil MILIJA KNEŽEVIČ

pokažejo se v novi osvelitvi. Ugotovitev kažejo, da kljub ne- nehnim prizadevanjem slovenske skupnosti po čim ustrenejši narodni šoli in kljub neka- terim uspehom, ki vendarle sledijo tem prizadevanjem, vpis na slovensko šolo vse od leta 1945 upada. Takoj po vojni je bil kljub sovražnemu odnosu anglo-ameriške vlade do Slovencev vpis v prve razrede na ravni, ki se zdi danes nedosegljiva. (Za ponazoritev: v šol. letu 1945/46 se je vpisalo v prvi razred slovenske šole 28 % otrok istega letnika, danes pa je to število zadržalo na 7 %.) Priliv v slovensko šolo je začel upadati po letu 1947 in se je 15 let ne- nehnost zmanjševal. Stranj ga pri- pisuje temle dejavnikom: zmanjševanju rojstev, ki je pri Slovincih izrazitejšje kot pri Ita- lijanih (!), političnim dogod- kom, ki so se vrstili od podpisa mirovne pogodbe do London- skega sporazuma, valu izseljevan- nja, ki je v treh letih odnesel iz Tržaške pokrajine 22.000 prebi- valcev, ter psihološkemu, mor- alnemu in materialnemu pritisku italijanskih delodajalcev na slovenske starše. Zadnji de- javnik ima gotovo pomembnej- so vlogo, kot smo si doslej pred- stavljali, saj so na Tržaškem med leti 1946 in 1957 rojstva padla za 23 %, vpis pa za 63 %. Vpis v slovensko šolo je skoko- vito upadal vse do leta 1965; danes na Goriškem nahlo na- rašča, na Tržaškem pa ponovno upada. Iz podatkov se nam vsi- ljuje resnica o narodni asimilaciji Slovencev, pa naj bo izzvana s takšnim ali drugačnim pritiskom.

Referat prof. PAVLA PE- TRICICA „Smernice za pouče- vanje slovensčine v Beneški Slo- veniji“ nazorno prikazuje kul- turno stanje, ki je posledica nar- odne brezpravnosti, in nizko stopnjo jezikovnega znanja, -i jo je treba upoštevati pri načrtova- nju jezikovnega pouka. Petriči- čev prispevek, ki ga lahko ime- nujemo kar program, podaja bolj smernice za narodnostno in kulturno prebujanje Slovencev kot za pravi jezikovni pouk. V današnji Benečiji slovenski pouk na šolski ravni ni mogoč, prvič, ker ni uzakonjen, in dru- gič, ker ni razvita tradicija knjižnega jezika (prebivalci po- znajo le narečje). Zaradi tega predlaga Petričič organsko me- todo jezikovnega osveščanja, ki bi upoštevala vse posebne po- goje v Benečiji. Taki prosveti- teljski nalogi ustrezajo pred- vsem neinstitucionalizirane oblike pouka: predšolska vzgo- ja, za katero je treba jezikovno usposobiti skupino deklet, kul- turno-rekreacijske dejavnosti (organizirajo naj se v privatnih hišah), brošure, kakršni sta Var- tac in Moja vas (otroci pišejo v narečni obliki in v italijanskem črkopisu, pri redakciji pa se uporablja slovenski črkopis). Za odrasle predlaga „pobude“, kot so slovenski film, predavanja, gledališka gostovanja in tisk. Od- linstitucionaliziranega dela pred- laga raziskave okolja, kulturne

zgodovine, geantropoloških značilnosti itd., predvsem pa usmerjanje mladine k slavistič- nemu študiju na univerzah z na- menom, da bi pripravili kadre, ki bodo ustrezali prihodnjim potrebam.

BOGATA TRADICIJA — SKROMNA STVARNOST

O položaju slovenskega je- zika in književnosti na univerzi v Trstu je poročala MARIJA PIRJEVEC, tamkajšnja profeso- rica slovenske književnosti. Štu- dij slovensčine ima na fakulteti že tridesetletno tradicijo na od- delku za slovensko filologijo, za svojim obetajočim imenom pa skriva precej skromno stvar- nost. Pred reformo 1969/70 je bila slovensčina le izbirni pred- met in je bila skupaj z drugimi obveznimi predmeti potisnjena v manj pomembno skupino, ki ni dajala pečata celotnemu štu- diju. Študent je sicer mogel di- plomirati iz slovenske književ- nosti, vendar tako, da je napisal in zagovarjal svojo nalogo v ita- lijansčini. Po reformi se je polo- žaj slovensčine na fakulteti bistveno spremenil. Študentje imajo možnost, da študirajo slo- vensčino vsa štiri leta zapored, poleg književnosti pa vpisujejo tudi lektorat iz jezika. V tem primeru je slovensčina predmet, ki vidno označuje potek celot- nega študija. Pirjevčeva pa do- daja, da tak študij vendarle ni dovolj za poglobljeno slavistič- no izobrazbo, ker ga ni mogoče povezati z dopolnilnimi vedami (historično gramatiko, zgodo- vino jezika itd.).

Ugotavlja tudi, da zanimanje za slovensčino narašča (v letu 1965/66 pet kandidatov za izpit, leta 1974/75 pa petin- dvajset). Opozarja, da je treba vzrok rasti iskati v tem, da sme- jo od leta 1969 poslušati preda- vanja iz slovensčine tudi stu- dentje drugih fakultet; to je si- cker pozitivno, a ob sedanjem številu predavateljev (po en pre- davatelj za literaturo in jezik) znižuje kakovostno raven pre- davanja. Učitelj mora zasnovati predavanja tako, da so razumljiva ne le slovenskim, ampak tudi (zelo redkim) italijanskim sluša- teljem; tistim, ki vpisujejo slo- vensčino po eno leto tako kot onim, ki jo vpisujejo štiri leta; tak način je seveda v škodo stu- dentom, ki so izbrali slovensči- no kot glavni predmet. Problem bi bilo mogoče rešiti z uvedbo vzporednih predavanj, taka ure- ditve pa bi zahtevala več preda- vateljev. Napore za okrepitev slovensčine na tržaški univerzi z zanimanjem spremljata oddelek slavistike na filozofski fakulteti v Ljubljani in republiški komitej za vzgojo in izobraževanje.

Ko govori Pirjevčeva o nar- odni pripadnosti slušateljev, ugotavlja, da se za slovensčino v veliki večini odločajo Slovenci. Italijanski študenti se znajo zelo malo zanimajo; to je posledica še vedno živega prepričanja, da je slovensko kulturo in jezik mogoče brez škode prezreti.

M. KAUCIČ

čim bolje se bomo poznali

Tudi v mestu premalo učiteljev

Pomanjkanje prostorov v osnovnih šolah na območju ljubljanske izobraževalne skupnosti je največkrat vzrok, da številne osnovne šole v vseh petih ljubljanskih občinah še ne morejo preiti na celodnevno šolo. Ne samo prostorska, temveč tudi kadrovska stiska v šolah na območju ljubljanskih občin Bežigrad, Center, Moste-Polje, Šiška in Vič-Rudnik, sta največji oviri, ki ju bo v prihodnje nujno treba premostiti, da bo lahko začela delovati celodnevna šola.

V vseh petih ljubljanskih občinah je začelo letošnjo jesen s poukom 45 osnovnih šol; v njih je vpisanih nekaj več kot 31.000 učencev in učenk. Med temi 45 osnovnimi šolami sta uvedli popolno celodnevno šolo le osnovna šola na Dobrovi (v drugem polletju lanskega leta) in ob začetku letošnjega šolskega leta osnovna šola Stane Kosce pod Šmamo goro. Nepopolno celodnevno šolo, kjer ima celodnevni pouk le nekaj oddelkov, imata osnovni šoli France Bevk in Dr. Vito Kraigher.

Po sedanjih predvidevanjih bosta s celodnevni poukom začeli ob začetku drugega polletja letošnjega šolskega leta osnovni šoli Alojz Kebe in Tine Rožanc v občini Ljubljana-Šiška, osnovna šola na Črmem vrhu, ki sodi v občino Ljubljana-Vič-Rudnik, pa bo začela s celodnevno šolo le v oddelkih od prvega do četrtega razreda.

Ne samo prostorske, ampak tudi kadrovske težave v skoraj vseh šolah ljubljanskih občin so vedno bolj vidne. V vseh osnovnih šolah petih ljubljanskih občin manjka sedem učiteljev razrednega pouka. Za nemoteno organizacijo predmetnega pouka matematike in fizike bi potrebovali še pet učiteljev, dva za tehnični pouk, telesno vzgojo, slovenščino, glasbeno vzgojo itd.

Problem pomanjkanja učiteljev urejajo posamezne šole tako, da zaposlujejo neustrezno

izobražene učitelje; v vseh šolah ljubljanskih občin je skoraj 50 učiteljev z neustrezno izobrazbo. Tudi nadurno delo usposobljenih strokovnjakov je začasen izhod iz kadrovskih težav.

Tovrstnim težavam pa se je že pred leti pridružilo tudi pomanjkanje prostora. Nekatere ljubljanske osnovne šole so morale že ob začetku letošnjega šolskega leta organizirati prevoz učencev ali celotnih oddelkov v druge šole. Največ težav pri tem imajo v osnovnih šolah občini Moste-Polje in Vič-Rudnik. Iz osnovnih šol v občini Vič pošiljajo učence kar na tri osnovne šole v občino Center, učenci iz šol občine Moste-Polje pa obiskujejo nekatere osnovne šole v občini Bežigrad.

Sicer pa, vsaj tako pravijo na mestni izobraževalni skupnosti, tovrstnih težav ne bo več, ko bodo dograjene nove osnovne šole. Ze prihodnje leto bodo namreč v občini Moste-Polje odpeli tri nove osnovne šole v Sostrem, Novem Polju in Novem Kodeljevem. Tudi v občini Vič-Rudnik načrtujejo, da bodo prihodnje leto naredili nove šole na Vrhovcih, Viču in Horjulu, graditi pa so začeli že tudi novo osnovno šolo v naselju BS-7 in v Črtomirovi ulici v bežigradski občini.

Z novimi osnovnimi šolami, ki bodo v prihodnje zgrajene v Ljubljani in njeni bližnji okolici, bo rešeno tudi vprašanje, kako zaradi pomanjkanja prostorov organizirati v posameznih šolah, če že ne celodnevni pouk, pa vsaj podaljšano bivanje učencev. Še ob začetku letošnjega šolskega leta je bila v vseh osnovnih šolah bežigradske občinske skupščine v podaljšanem bivanju od 4.674 učencev le dobra četrtina, v občini Center od 4.902 učencev le tretjina, v občini Moste-Polje (5.641 otrok), Šiški (8.195 otrok) in občini Vič-Rudnik (7.406 otrok) pa le od 15 do 18 odstotkov otrok.

TONE URBAS

uspeha si štejejo še v posebno čast in zadovoljstvo, da je vse pripravljeno za ustanovitev osnovne organizacije ZK; v nje-

ne vrste bodo sprejeli še več mladih in se uspešneje lotili zunajšolskih dejavnosti, ki so jih do sedaj nekoliko zanemarili.

Poslali smo samo odličnjake

Ljutomerska občina spada med manj razvite slovenske občine. Vendar to ni vzrok za tarnanje o slabih materialnih razmerah njihovega šolstva. Nasprotno: razmere spodbujajo k prizadevanjem, da bi s svojimi močmi in s pomočjo vse slovenske družbe čimprej omogočili šolarjem primerne, sodobno urejene šolske prostore in pouk pod vodstvom ustrezno izobraženih in usposobljenih učiteljev. To je tudi moto srednjeročnega razvoja osnovnega šolstva in predšolske vzgoje v tej prleški občini.

O tem sva se pogovarjala s predsednikom izvršnega odbora občinske izobraževalne skupnosti Štefanom Tompo.

Koliko varovancev imate v šolskem letu 1975/76 v vzgojnovarstvenih zavodih, koliko otrok obiskuje malo šolo, koliko oddelkov pošolskega varstva imate organiziranega, koliko učencev in učenk obiskuje osnovne šole, posebno osnovno šolo ter glasbeno šolo?

„V letošnjem šolskem letu imamo v vzgojnovarstvenih zavodih v Ljutomeru, Veržeju, Stročji vasi, Železnih dverih,

Predsednik izvršnega odbora občinske izobraževalne skupnosti Ljutomer, Štefan Tompa. — Foto: Stane Jesenovec

Bučkovcih, Križevcih in Stari cesti okrog 20 odstotkov otrok, potrebnih takega varstva.

V 16 oddelkih male šole, ki deluje pri osnovnih šolah in v vzgojnovarstvenih zavodih, je 311 predšolskih otrok. Predšolske vzgoje so deležni skoraj vsi otroci. Letos imajo 120-urni program.

Organiziranih imamo 11 oddelkov pošolskega varstva.

Na območju občine imamo 7 popolnih osemletk s tremi podružničnimi šolami. V njih je letos v 95 oddelkih 2360 učencev in učenk ali 55 več kot lani — v oddelku pa je povprečno 30 učencev in učenk. Manj jih imata podružnična šola Logarovcih in osnovna šola Verzej, v Ljutomerski osnovni šoli pa je v razredu povprečno več kot 30 učencev.

V teh osnovnih šolah poučuje 120 učiteljev.

Na posebni osnovni šoli v Ljutomeru je 120 učencev in učenk, poučuje pa jih 16 učiteljev in učiteljic.

Glasbeno šolo obiskuje letos okrog 240 slušateljev.

— Ali bo v tem šolskem letu katera izmed navedenih šol prešla na celodnevni pouk?

„V drugem polletju bodo pričeli celodnevni pouk podružnična šola v Logarovcih ter 1. in 2. razred osnovne šole Verzej. V obeh šolah imajo primerne prostore, za Logarovce pa bi potrebovali še enega učitelja.“

— Kakšni so šolski prostori?

„Najboljše prostore ima za sedaj, poleg novega trakta osnovne šole Ivan Cankar v Ljutomeru, veržejska osnovna šola, nekoliko slabše je v Križevcih. V Križevcih bi za prehod na celodnevno osnovno šolo potrebovali še telovadnico in 12 učilnic. Druge šole: Cezanjevci, Cven in Vučja vas so potrebne večjih popravil, v Razkrižju bo

treba zgraditi novo šolo. Tudi posebna osnovna šola dela v težkih prostorskih razmerah: pouk imajo kar v dveh stavbah.“

— Izvršni odbor občinske izobraževalne skupnosti Ljutomer je skupaj z občinsko skupščino sprejel načrt izgradnje šolskega prostora za obdobje od leta 1976 do 1980. Katere gradnje novih poslopij in adaptacije predvideva, kako nameravate zbrati denar za njegovo uresničitev?

„Na prvo mesto bom postavil neživiljenjski odlok ZIS o 50 % pologu pri gradnji vzgojnovarstvenih objektov. Menimo, da je ob veliki pripravljenosti, ki jo izražajo ljudje pri zbiranju denarja s samopriskevki, ta odlok neživiljenjski. Želimo, da bi ga čimprej spremenili.“

V času od leta 1976 do 1980 nameravamo investirati v šolski prostor v Ljutomerski občini 57.960.000 din. V soglasju z vsemi prizadetimi bomo povečali prispevno stopnjo za občinsko izobraževalno skupnost od 5,53 na 6,53 odstotka. Denar, zbran po tej poti, bo namenjen izključno za investicije. Predvidevamo, da bomo zbrali več kot 20 milijonov din, drug denar pa nam bo dala republiška izobraževalna skupnost v obliki posojil in solidarnostne pomoči.

Prihodnje leto bomo pričeli graditi posebno osnovno šolo, leta 1977 osnovno šolo Razkrižje, v letu 1978/79 pa naj bi bila dograjena križevska osnovna šola. V tem času bomo obnovili osnovne šole v Vučji vasi, na Cvenu in Cezanjevcih. Pri vseh šolah bomo uredili tudi večnamenske prostore — knjižnico, telovadnico, zgodovinsko sobo, kuhinjo z jedilnico itd., da bodo lahko prešle na celodnevno delo.

Načrtujemo tudi izgradnjo vzgojnovarstvenih prostorov. Prihodnje leto jih bomo pričeli graditi v Veržeju, leta 1977 pri osnovni šoli Razkrižje, v Cvenu, Cezanjevcih, Logarovcih in Vučji vasi. Tako bomo zajeli v otroško varstvo večino otrok.“

— Prostorske pogoje boste torej v naslednjih petih letih rešili. Kako pa je z učitelji?

„Trenutno jih tudi pri nas zelo manjka. Zaradi neurejenega nagrajevanja odhajajo v druge poklice, kjer imajo tudi za 1000 do 1500 din večji osebni dohodek. Manjkajo nam predvsem učitelji za predmetni pouk na vseh šolah, razen v Ljutomeru in Križevcih.“

Letos štipendiramo 40 dijakov in študentov, in sicer 8 v vzgojiteljski šoli, 8 na pedagoški gimnaziji, 19 na pedagoški akademiji ter 5 na fakulteti. Na pedagoško gimnazijo in akademijo smo letos poslali same odličnjake.

Zaradi odhodov, upokojitev in prehoda na celodnevno osnovno šolo bo v naslednjih petih letih še vedno primanjkovalo učiteljev. Leta 1980 pa menim, da bo steklo vse tako, kot mora.“

STANE JESENOVEC

Učitelji veliko pomagajo

Kulturno življenje, predvsem v manjših krajih, je velikokrat odvisno tudi od sodelovanja prosvetnih delavcev-mentorjev v kulturnoprosvetnih društvih. Tam, kjer sodelujejo učitelji slovenščine, glasbene vzgoje, likovne vzgoje in drugi, ki čutijo nagnjenje do kulturnega delovanja v taki ali drugačni obliki, so društva ponavadi delavna, pri-

v dramski skupini, vzgojiteljice Tončka Skapin je mentorica lutkovne sekcije, učiteljica glazbene vzgoje Betka Šrbec bo pri skočila na pomoč pevovod veržejskega mešanega pevskega zbora, predmetna učiteljica Majda Puklovec je zadolžena za krajevno knjižnico, upokoje učitelj Franjo Kozar, ki je dolgo leta srce in duša verže-

Učenci in učenke posebne osnovne šole v Ljutomeru pri pouku gospodinjstva. Foto: Stane Jesenovec

ditve, ki jih prirejajo, pa na ravni, ki zadovoljuje tudi zahtevnejše obiskovalce.

V kulturnoprosvetnem društvu v Veržeju dela poleg učitelje slovenščine Angelce Fras, ki je bila nekaj let predsednica društva, še pet prosvetnih delavcev tamkajšnje osnovne šole in vzgojnovarstvenega zavoda. Defektolog Erik Mohorko opravlja režiserske posle

skega kulturnega življenja, vodi tamburaški orkester.

Poleg njih so mentorji pose-

meznih sekcij še trije kmetje

trije drugi krajani različnih p-

klicev.

Veržejske prosvetne delav-

je vsekakor treba pohvaliti. Že-

limo, da bi se jim pridružil p-

kulturnem delovanju po vsi-

Sloveniji še več stanovskih tov-

rišev.

Ljubljana

Pomoč v nuji

Osnovni šoli Vide Pregarc, ki sodi med najbolj zasedene osnovne šole v Ljubljani, se je letos le stežka posrečilo organizirati pouk v dveh izmenah. Kljub utesnjenosti je sprejela pod svojo streho še vse varovance vzgojnovarstvenega zavoda Angelce Ocepkeve.

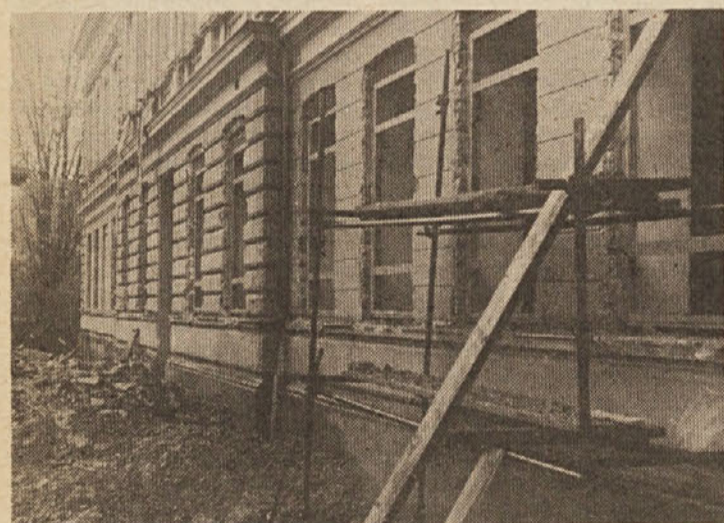
Vzgojnovarstveni zavod Angelce Ocepkeve so začeli pred nekaj dnevi preurejati. Vodstvo vzgojnovarstvenega zavoda se je — računajoč na preureditvena dela — pravočasno dogovorilo, da bodo 120 predšolskih otrok sprejeli v osnovni šoli Vide Pregarc. To so v tej šoli tudi storili, 65 predšolskih

otrok pa naj bi začasno sprejeli vzgojnovarstveni zavod v Jašah.

Obljubiti pomoč je eno, uresničiti obljube pa drugo. Vse 65 otrok, ki bi morali gostovati v vzgojnovarstvenem zavodu Jašah, ni dobilo prostora. Na zahtevo staršev je bil sklican stanek. Ponavljamo: kljub utesnjenosti je tudi tem 65 otrokom pomagala osnovna šola Vide Pregarc. Izpraznili so eno učilnico, kjer so našli prostor učenci v dveh oddelkih male šole, okoli dvajset otrok pa je našel prostor v pisarniški prostori vzgojnovarstvenega zavoda.

„Popravilo voza“, linrez, Stanko Škrjanec, posebna osnovna šola Ljutomer, likovni pedagog Silvo Prelog

Obnova starega dela osnovne šole Ivan Cankar v Ljutomeru bo stala 3,74 milijona dinarjev. 1,40 milijona dinarjev bodo zbrali krajani z enoletnim krajevnim samopriskevkom. Prispevali bodo po 0,7 % od bruto osebnega dohodka na zaposlenega. (Foto: Stane Jesenovec)

Koper

Vsem enake možnosti šolanja

V letošnji prvi letnik pedagoške akademije v Kopru se je vpisalo kar 20 študentov. V obeh letnikih jih je 36. Lahko bi jih bilo še več, če bi se več maturantov pedagoške gimnazije odločilo, da bo nadaljevalo študij v Kopru.

Obalna izobraževalna skupnost in zavod za zaposlovanje v Kopru sta s štipendiranjem veliko pripomogla, da so med

absolventi pedagoške akademije tudi študenti iz manj premožnih družin. V letošnjem šolskem letu je na pedagoški akademiji vpisanih kar 12 študentov iz delavskih in en študent iz kmečke družine.

Ves lanski letnik oddelka pedagoške akademije v Kopru je uspešno opravil vse šolske obveznosti. Poleg tega šolskega

tem bolje bomo delali

Didaktični spodrslijaj

Pred meseci je zavod dopisna slavka univerza Univerzum iz ljubljane izdal knjigo Djurja Petrovića: Didaktična funkcija spondera u nastavi. Po knjigi se sega z veseljem, saj pri nasloju primanjkuje takšnih strokovnih publikacij. Ob tem moramo upoštevati, da ima sistem sponderjev nekaj več kot povprečna samostojnih in centralnih osnovnih šol v naši republiki po novejših letošnjih podatkih, ima vsaj enega ali pa tudi več (10 osnovnih šol), imajo pa ga tudi nekatere srednje šole in zaledi za izobraževanje odraslih. Če smo lahko zadovoljni s številom šol, ki so si v petih letih razvile sistem sponderjev, pa klakor ne moremo biti zadovoljni s frekvenco in namenom uporabe tega pripomočka. Potatki namreč kažejo, da kar pete teh šol tega pripomočka oloh ne uporabljajo, na drugih ga uporabljajo predvsem za preverjanje znanja. Ze ti podatki kažejo, koliko dela bo še potrebno, da se bo ta pripomoček naših šolah uveljavil. Prav zato vsaka knjiga, ki obravnava uporabo sistema sponderjev, dobrodošla. Seveda ob tem ne smemo zanemariti kritičnosti in prejemanja vsega, kar je o tem pripomočku napisanega. Povečano bolj določno: pri knjigi, o kateri govorimo, gre za didaktični spodrslijaj.

Avtor Djuro Petrović je objavljal raziskavo, ki je potekala nekaj mesecev na eni izmed beograjskih osnovnih šol pri pouku fizike v 7. razredu zadnja dva meseca šolskega leta 1973/74. Raziskavo je hotel ugotoviti, kakšen je učinek na znanje, na trajnost znanja in prihranek časa pri učenju z uporabo sponderjev pri pouku ter kakšna stališča imajo učenci in učitelji glede uporabe sponderjev za preverjanje znanja.

NAPAČNE ZAHODIŠČNE HIPOTEZE

Raziskava izhaja iz napačnih hipotez. Avtor meni: "... da je največja korist uporabe sponderjev pri pouku v tem, ker lahko po obnovi učnih vsebin ponavljajo proces učenja na zelo intenziven in objektivni način. Ko učenci rešujejo naloge iz sponderjskega testa, ne samo ponavljajo gradivo, ampak ga poglobljajo in uče na poseben način, z reševanjem novih problemov..." (str. 17). Če izpustimo naveden lapsus, češ da je korist tega pripomočka v ponavljanju časa učenja (vemo namreč, da je didaktična vrednost uporabe vseh pripomoč-

kov prav v tem, da moramo z njimi skrajševati čas učenja), je v tej ugotovitvi dvojna zmeta. Prva zmeta je v tem, da nikakor ni največja vrednost sponderja v tem, da ga uporabljamo po obravnavi učne snovi. Raziskave drugih avtorjev in raziskave o učinkovitosti podobnih (po funkciji) pripomočkov dokazujejo, da je najustrežnejša uporaba sponderjev v samem procesu pridobivanja novega znanja in ne v procesu kontrole in utrjevanja, čeprav ga lahko tudi v teh fazah uporabljamo. Druga zmeta, pri kateri gre za razliko od prejšnje za precejevanje sponderjev, pa je, češ da učenci, ko rešujejo naloge iz sponderjskega testa (sicer ne vemo, kakšen je sponderjski test; verjetno gre za naloge objektivnega tipa z zbirnim tipom vprašanj), poglobljajo znanje in se uče na poseben način; toda menimo, da učenci prav tako poglobljajo znanje in se uče z reševanjem drugih nalog. Sistem sponderjev samo omogoča povratne zveze vseh učencev z učiteljem, tako da je pretok informacij obojesmeren, s čimer laže upravljamo učni proces.

Druga napačna hipoteza pa je, da "... je po splošnem mnenju avtorjev vpliv uporabe sponderjev na razvoj mišljenja učencev zelo omejen. Pri delu z sponderji učenec resnično nima priložnosti razvijati svoje ustvarjalne miselne moči, toda vendar ni brez možnosti, da s pomočjo mišljenja in rezoniranja rešuje naloge. Končno, to je odvisno od vrste in značaja naloge. Če se te nanašajo na dejstva, bo mišljenje zapostavljeno. Če pa zahtevamo od učenca, da z ramišljanjem reši nalogo ali če zastavljamo naloge v problemski obliki, potem bodo sponderji znatno vplivali na razvoj mišljenja..." (prav tam). Vrednost sistema sponderjev je, če skušamo opredeliti njegovo funkcijo glede kognitivnih procesov tako učenca kot učitelja, da vzpostavlja zunanje in notranje povratne zveze. Ko učenec reši določeno vajo ali nalogo in sporoči svojo rešitev s pomočjo sponderja učitelju, verjetno ni povsem prepričan o njeni pravilnosti. Šele potem, ko dobi informacijo o pravilni rešitvi, vidi, ali je njegova rešitev pravilna, s tem pa tudi, ali so bili njegovi miselni procesi pravilni. Ker omogoča sistem sponderjev povratne zveze vseh učencev z učiteljem, lahko učitelj učinkoviteje upravlja proces učenja

učencev. S temi zvezami hočemo predvsem vplivati na proces spoznavanja in sploh učenja, odstranjevati ovire, ki vodijo učence k napačnim rešitvam. Učitelj naj ne bi samo posredoval učno snov učencem, pač pa mora učence v učnem procesu voditi in jih tako posredno navajati na uravnavanje procesa. Učitelj lahko učinkovito vodi učence v tem procesu le, če obstajajo poleg neposrednih tudi nasprotne zveze in prav to je funkcija sistema sponderjev. Koliko bo učitelj vplival na aktivnost učencev in njihovo mišljenje ob uporabi tega pripomočka, pa je odvisno od tega, kdaj, v kateri fazi spoznavanja in kolikokrat bo vzpostavil z vsemi učenci nasprotne zveze ter kakšne naloge bo zastavljal učencem. Raziskave in tudi praktične ugotovitve kažejo, da z ustrezno uporabo sponderjev zelo vplivamo na miselno aktivnost in razvoj mišljenja pri učencih.

NEUSTREZNA METODOLOGIJA

Izbira vzorca ni ustrezna, saj je avtor izbral tisto skupino učencev, ki mu je bila pri roki. Eksperimentalna in kontrolna skupina tudi nista bili izenačeni. Poskus je potekal na eni šoli, česar se je prav pri pedagoškem eksperimentu treba izogibati, saj lahko pride do izmenjav informacij med učenci in učitelji. To lahko pomembno vpliva na rezultat. Takšen izbor vzorca kaže, da gre za preliminarno raziskavo, tako da lahko oblikujemo samo hipotetične sklepe. Avtor pa je prišel do absolutnih sklepov: "... v celoti je didaktična funkcija sistema sponderjev in njegova prednost pred običajnim delom potrjena z odgovori učencev in učiteljev, s tem pa so potrjene tudi postavljene hipoteze o učinku, trajnosti znanja in prihranku časa..." (str. 75). V poskusi je bila udeležena še cela vrsta nekontroliranih spremljivk, ki so lahko načrtno vplivale na rezultat. Ponavadi moramo zagotoviti, da te spremljivke izločimo ali izenačimo. Tako ni bila upoštevana sposobnost učencev; prav tako ne vemo, ali so bila vprašanja iz "sponderjskega" testa vključena v končni test; ali so odgovori učencev, ki so jih dali s pomočjo sponderjev, vplivali na končno oceno in podobno. Vse to kaže, da gre pravzaprav za poskus didaktične ocene sistema sponderjev in da raziskava ne sega dalj od preliminarosti.

ZA UPORABO SISTEMA RESPONDERJEV

Kar 49 od 52 učencev je odgovorilo, da delajo radi s sistemom sponderjev, ker lahko takoj ugotovijo, koliko znajo ter se lahko sočasno nauče tudi tisto, česar ne znajo; ker dobe takoj vse rezultate; ker je delo zanimivejše ipd. Samo en učenec je odklonil uporabo pripomočka, kajti, kot pravi, učenci na določen način "prepisujejo" — slišijo vrtenje gumba na sponderju ter zato rezultati niso veljavni. Tega odgovora ne gre podcenjevati, kajti učenci bodo "prepisovali" z sponderjem takrat, če bomo ta pripomoček uporabljali za pridobivanje ocen. Povsem drugačna pa je funkcija sistema sponderjev, če ga uporabljamo kot kanal za nasprotne zveze med obravnavo učne snovi. Tako pride funkcija sponderjev do polne veljave; učenci bi videli, da je uporaba namenjena njim v korist. Tako se tudi ni čuditi, da je 15 učencev odgovorilo, da bi izboljšali delo s sistemom sponderjev tako, da bi vsak učenec sedel sam v klopi ali da bi napravili posebne kabine ali pregraje med učenci. Tudi 10 učiteljev je menilo, da je sistem sponderjev koristen pripomoček. Naše izkušnje in ta raziskava potrjujejo, da bo potrebno še veliko naporov, da bomo sponderje in podobne pripomočke, ki rabijo za nasprotne zveze, funkcionalno in učinkovito vključili v vzgojno-izobraževalni proces.

MILAN ADAMIČ

Bolj sproščeni in samostojni

Od začetka letošnjega šolskega leta hodi 37 otrok iz okolice Velikega Trna v šolo brez torbic. Pod vodstvom tovarišic Lidije Bajc, Jelke Božič in Rozike Lekše prebijejo v šoli vsak dan od 8. do 15. ure, dvakrat tedensko pa se jim pridružijo tudi učenci male šole.

To jesen so staro šolsko poslopje povsem obnovili, v eni izmed učilnic so uredili zasloni melovadnico in celodnevna šola je stekla. Prve izkušnje so že mimo: starši so zadovoljni, otroci pridobivajo nove delovne navade, skupaj malicajo in kosijo, naredijo domače naloge, dodatno delo steče s slabšimi učenci, vse manjše postajajo razlike med njimi, učni uspeh je že boljši. Seveda pa še marsikaj manjka. Ko so pred nedavnim obiskali šolo predstavniki družbenopolitičnih organizacij, občinske skupščine Krško, člani komisije za prehod na celodnev-

no šolo in pedagoška svetovalka, so o vsem spregovorili odkrito. Še vedno so brez knjižnice s prostim pristopom, manjkajo jim sodobni učni pripomočki, oprema, igrala za skupinske igre, avdiovizualna sredstva, delovni zvezki, težave so s sestavljanjem urnika, igrišče še ni urejeno. V odmaknjeni vasi, kot je veliki Trn, je težko dobiti tudi mentorje za obšolske dejavnosti, tovarišice imajo preveč ur tedensko. To so težave, ob njih pa si v krški občini vendarle pridobivajo izkušnje. Zavedajo se, da bo treba še več storiti za nove oblike dela, za večjo domačnost v razredu, za boljšo vsebino pouka, ugotovili pa so tudi, da bo sodobnejša šola terjala tudi več denarja. Tega pa za sedaj zmanjkuje. Bo prišel iz solidarnostnih virov; bo združeno delo mogoče dodatno obremeniti? To se sprašujejo v občini Krško.

V. PODGORŠEK

Tovariši „iz občine“ so obiskali učence pri kombiniranem pouku na Velikem Trnu. (Foto: V. Podgoršek)

Poskusno letovanje — seminar

V strokovnih krogih je že dolgo znan pomen zgodnjega strokovnega obravnavanja prizadetih otrok, ki lahko z ustreznim spodbujanjem v najvažnejših prvih letih življenja razvijejo svoje preostale sposobnosti vsaj do tiste meje, ki je določena s prizadetostjo samo. Prav tako se tudi usposabljanje prizadetih otrok vrača od izključno specialističnega obravnavanja nazaj k staršem, ponovno odkrivamo staro resnico, da so starši najprimernejši vzgojitelji — seveda ob strokovni pomoči specialistov in nenehno usklajenem delu.

V Sloveniji že več let uspešno delujejo mentalno higienski oddelki pri otroških dispanzerjih, ki strokovno pomagajo prav tem otrokom, vendar jih je pre malo in še precej otrok zamudi to najvažnejše obdobje, kar pomeni ponavadi še dodatno prizadetost ali vsaj težje razvijanje preostalih sposobnosti v šolski starosti. Da bi pomagali tudi tem otrokom in njihovim staršem, je Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SRS ob sodelovanju mentalno higienskega oddelka otroškega dispanzerja Ljubljana Center in vzgojnega zavoda „Janeza Levca“ organizirala letošnjega julija na Okroglem pri Kranju seminar za starše zmerno in teže duševno prizadetih malčkov. Namen tega poskusa je bil predvsem praktično pokazati staršem, kako lahko doma razvijajo sposobnosti svojega prizadetega otroka, hkrati pa je pomenil prijetno priliko za zblizanje in medsebojno povezovanje teh staršev in za marsikoga od njih tudi prvi „dopust“ ob prizadetem otroku.

Seminarja se je udeležilo 22 staršev — velika večina mater — in prav toliko predšolskih duševno prizadetih otrok iz vse republike. Udeležence je organizator zbral s pomočjo mentalno higienskih oddelkov pri otroških dispanzerjih. Tako je bilo tudi laže pripraviti program strokovnega dela glede na podatke, ki so jih o vsakem otroku posredovali dispanzerji. Socialna, izobrazbena in poklicna struktura udeležencev je bila zelo pisana — družila jih je pravzaprav le skrb za svojega prizadetega otroka. Ta pa je bila dovolj močna, da se je že v prvih dneh oblikovalo prijetno in sproščeno ozračje, v kakršnem sicer živi le redka družina s teže prizadetim otrokom...

Strokovni del seminarja je bil pripravljen tako, da je bilo vsako jutro namenjeno praktičnemu delu izkušenih ortopedagogin, ki so v manjše skupine razdeljenim staršem in otrokom demonstrirale najrazličnejše vaje in vsakdanje „didaktične pripomočke“, npr. testo, razna embalaža, ovojni papir itd., s pomočjo katerih lahko starši tudi doma razvijajo otrokove sposobnosti. Sledila so predavanja strokovnjakov, ki pa so redno prešla v spontan pogovor o različnih problemih pri vzgoji teh otrok, pa tudi o drugih skupnih težavah, npr. o odnosu do mater s prizadetim otrokom v nekaterih podjetjih, o vrzelih v sistemu usposabljanja prizadetih in podobno. V tem času so bili otroci v varstvu ne le izkoriščali, ker so imeli mnogi na seminarju prvič priložnost, da se v miru posvetijo le svojemu otroku. Zelo lepo so bili sprejeti tudi skupni sprehodi vseh udeležencev in strokovnih sodelavcev seminarja.

Organizator — Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije — je ob tej priliki seznanil starše tudi s svojim delom in predvsem z vlogo krajevnih društev za pomoč duševno prizadetim, ki so organizirana že skoro v vseh občinah. Temeljni nosilci dejavnosti teh društev naj bi bili prav starši prizadetih, ki najbolj občutijo in poznajo potrebe duševno prizadetih in kot taki najbolj učinkovito posredujejo to problematiko v samoupravnih interesih njihove skupnosti, organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih.

Skrbne priprave, prizadevanost sodelavcev in primernost kraja seminarja so pripomogli, da je poskusno letovanje — seminar dosegel svoj namen. To so potrdili tudi udeleženci v anonimni anketi, ki so jo izpolnili zadnji dan, pa tudi njihove izjave in pisma po seminarju. Starši so posredovali tudi koristne pripombe in predloge, ki so skupno z analizo strokovnih sodelavcev ter pridobljenimi izkušnjami temelj za prihodnjo organizacijo podobnih srečanj.

Stroške seminarja je razen simboličnega in prostovoljnega prispevka staršev poravnala zveza, tako da vsaj v tem primeru denar ne bi vplival na udeležbo. Pri organizaciji podobnih oblik dela bo treba zajeti predvsem tiste starše in otroke, ki sicer niso nikjer strokovno obravnavani ali zelo poredko, to pa bo mogoče le s pomočjo občinskih društev za pomoč duševno prizadetim in strokovnih služb socialnega skrbstva. Letošnji seminar je ena od oblik pomoči duševno prizadetim in njihovim staršem, ki jo je zveza preskusila v praksi, zdaj pa mora preiti v redno dejavnost v občinah ali na posameznih območjih. Tako bo lahko še bolj povezana s krajevnimi potrebami in udeleženci tudi še po seminarjih.

Podatek, da kar 60 % in več prizadetih otrok ostaja zunaj strokovnega obravnavanja v najpomembnejših letih življenja ter skoraj dnevne prošnje staršev nas vse skupaj obvezujejo, da še naprej iščemo nove in nove oblike usposabljanja, varstva ter vsestranske pomoči tudi tej skupini občanov in delovnih ljudi. Skupini, ki po ustavnih določilih potrebuje posebno družbeno skrb in socialno varnost, kar pa v praktični izpeljavi še ne bo kmalu doseženo.

Tudi prvi počitniški seminar na Okroglem je eden od kamenčkov, ki sestavljajo mozaik družbene skrbi za duševno prizadete in želja organizatorja, še bolj pa vseh staršev prizadetih otrok je, da bi s podobnimi kamenčki ta mozaik čimprej naredili lepši in svetlejši.

J. U.

4. številka revije Vzgoja in izobraževanje

Uvodnik prinaša prispevek Emila Rojca, predsednika komisije za idejna vprašanja prosvete, znanosti in kulture pri CK ZKS, ki pod naslovom Neposredni proizvajalci in občani kot subjekt politike izobraževanja razpravlja o tej zanimivi problematiki. Avtor govori o nekaterih družbenopolitičnih vidikih naše izobraževalne politike, seznanja bralce s tem, kaj je bilo storjenega za demokratičnejšo izobraževanja, govori o delavcih kot subjektu pri uresničevanju reforme izobraževanja in nakazuje, kako uresničevati samoupravno politiko izobraževanja.

Mnogi pedagogi bodo prav gotovo z zanimanjem prebrali prispevek Karla Kosa, pomočnika direktorja zavoda SRS za solstvo, ki pod naslovom Prvi koraki v reformo seznanja bralce s t. aktualno problematiko. Avtor govori o skupni osnovi v prvi fazi kot izhodišču za reformo, o nalogah, ki so nakažane v resoluciji X. kongresa ZKJ ter nas seznanja z imenovanjem stalne komisije izvršnega sveta skupščine SRS za pripravo in izvedbo akcije za

reformo sistema vzgoje in izobraževanja v SRS. Še posebej naj omenimo, da nam avtor razgrinja predmetnik za skupno osnovo v 1. fazi usmerjenega izobraževanja ter predmetnik za 1. fazo usmerjenega izobraževanja pedagoške smeri.

Učitelji pouka fizike bodo z zanimanjem prebrali prispevek Dragiša M. Ivanovića o nekaterih vprašanjih idejnosti učbenikov in pouka fizike.

Revija prinaša tudi predavanja Franca Setinca o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih našega razvoja, ki ga je imel avtor na sestanku aktivna učiteljev samoupravljanja s temelji marksizma poleti leta 1975. Avtor v prispevku še posebej opredeljuje vprašanja razvoja samoupravljanja pri uresničevanju naše ustave ter s tem v zvezi vlogo zveze komunistov.

Franc Malovrh govori o pripravi na celodnevno šolo in pedagoško delo v osnovni šoli na Dobrovi pri Ljubljani. Prispevek bo še posebno dobrodošel kolektivom, ki se pripravljajo na uvedbo celodnevnih šol.

O učnih in delovnih spretnostih in navadah otrok piše Marija Kolar.

Vida Blažko ocenjuje pomembnost delovnega zvezka za spoznavanje narave in družbe za prvi razred osnovne šole, ki so ga učitelji že dolgo časa pogrešali.

O tem, kako so seznanjeni učitelji z novostmi, razpravlja Majda Uršič. Navaja stališča učiteljev do novosti in predlaga, kako izboljšati informiranost.

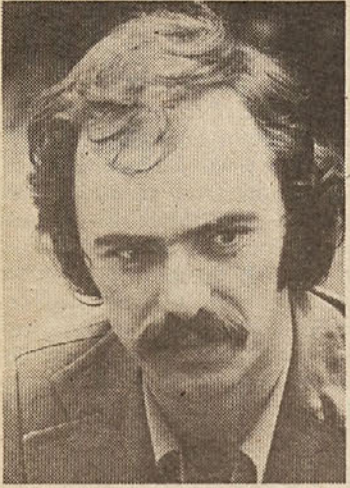
V rubriki Šolska zakonodaja zasledimo prispevek Leopolda Kežarja o spremenjenem pravilniku o ocenjevanju učencev v osnovnih in srednjih šolah, ki ga je izdal republiški komite za vzgojo in izobraževanje.

Revija prinaša tudi sklepe o skupni vzgojnoizobraževalni osnovi usmerjenega izobraževanja, ki ga je sprejela medrepubliška in pokrajinska komisija za reformo izobraževanja.

Revija prinaša še veliko drugih pomembnih razprav in informacij, zato jo vsem pedagogom toplo priporočamo.

DRAGO NOVAK

pod reflektorjem

PIŠE:
SILVO TERŠEK

Če bi otroci vedeli ...

Gvido, minilo je trideset let, trideset šolskih let, ki so kot kljuka časa. Dandanes je življenje hitrejše, kot je bilo nekoč, tudi ljudje smo se spremenili in naša srca so kot drobna pest, preveč zaprta dlan. Veš, da je bilo včasih drugače; takrat, ko družinskega sveta niso zapirale visoke stene in ko televizor ni bil edino okno v svet. Toda, o katerem koščku sveta govoriva?

Zdaj sva na Ptujem polju, dolgočasnem v dežju in tujem občasnemu obiskovalcu, ker ga obrobijo megle. Mimogrede si mi omenil, da si preživljal mladost v Kalcah pri Logatcu, pozneje v Savinjski dolini. Odločitev, da boš postal učitelj, je prišla kot pade sneg z neba. In zakaj zapade sneg?

Uspeh in sreča hodita z roko v roki. Če si skrben do samega sebe in dela, ki ti ravna življenjsko pot, se sreča obnavlja. Torej le ni mladost edina oaza neomadeževanega veselja.

... Bil sem srečen otrok v nezavidljivih življenjskih razmerah, sem srečen učitelj, čeprav sem vsa leta poučeval v kulturno in gospodarsko nerazvitih območjih. Prvič sem stopil

za šolski kateder v Bistrici ob Sotli na Kozjanskem, bilo je to v letu 1945. Pozneje sem poučeval v Cerkevniku in v Markovcih pri Ptujju. V omenjena območja me niso poslali z dekreti; šlo je le za mojo željo. Hotel sem, da bi poučeval v kraju, kjer so delovne razmere najtežje, kjer otroci najbolj potrebujejo šolo.

Z delom hudo napeti čas človeku ne dovoli niti tega, da bi se sebi poiskal odgovor: zakaj vse to? Ljubezen do otrok je skoraj fraza, a ne povsod, in ne ob vsakem času.

... Poučevanje v prvih letih po osvoboditvi? Tovariši vedo, da je bilo težko. Ampak v šolah smo živeli z vsem, kar je bilo v nas. Spominjam se, da smo pomagali celo graditi hiše. Starši in otroci so nam bili hvaležni — otroci so vedno hvaležni. Moje učenke in učenci raznih generacij mi še vedno pišejo. Pripovedujejo mi o svojih težavah, zaupajo mi, pa čeprav so že odrasli možje in žene. Otroci in otroštvo z njimi se z desetletji ne spreminjata veliko. Spreminja jih okolje, a tudi to ne kda ve kako. Takoj po vojni je sledilo neko obdobje, ko je bilo čutiti močno željo staršev in otrok po znanju. Pozneje, ko je starše hudo zaposlilo delo na zemlji, trdosrčni in slabo rodovitni, je postalo drugače. Zaradi pomoči pri delu so morali otroci večkrat ostati doma. Med vojno pa otroci niso prišli v šolo le takrat, ko zaradi snega niso imeli kaj natakni na noge ali ko je bil sneg res previsok ...

Rekla sva — minilo je trideset let, trideset svobodnih šolskih pomladi, trideset svobodnih ustvarjalnih enot. Zdi se, da čas ni dober pometlač. Ponekod je pustil zadeve, ki nam solzijo oči in zaradi katerih bi morali biti plat zvona. In kaj imava v mislih, učitelj Gvido?

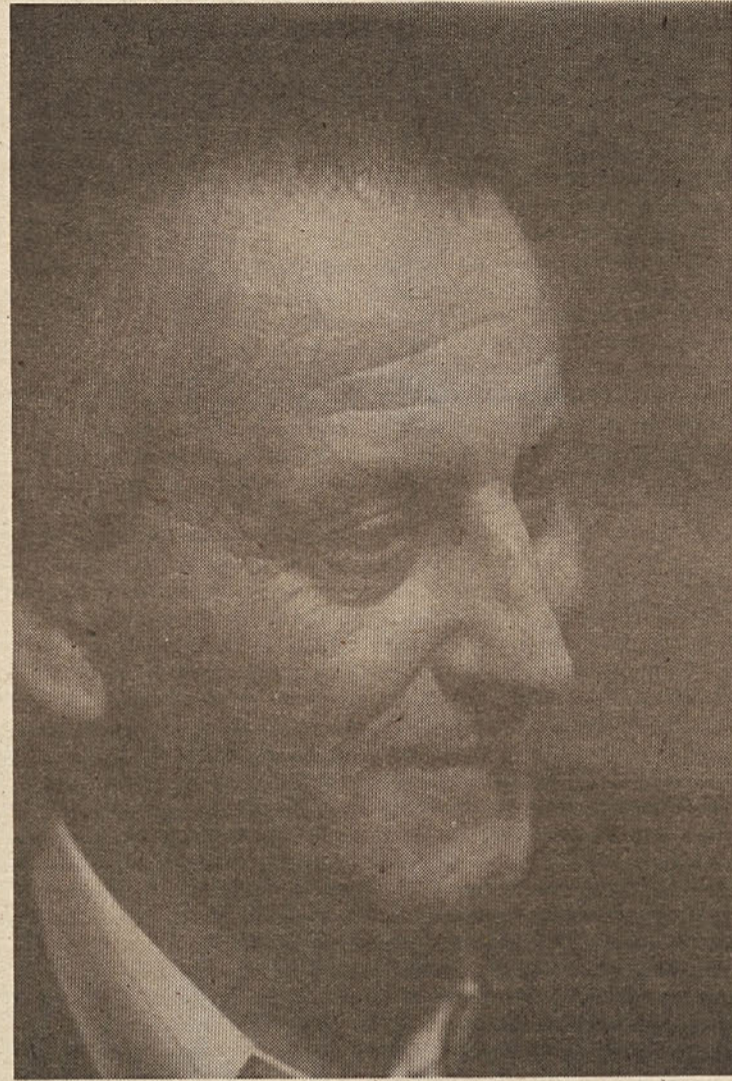
„Haloze, recimo šolo na Rodnem vrhu, kjer poučujeva tudi midva z ženo. To je šola do petega razreda, s kombiniranim poukom v prvem in petem razredu. Vas je od Ptujja oddaljena

enaundvajset kilometrov, leži v zahodnem delu Haloz.

Na šoli je 69 učencev. Streho jim daje nizko prtilično po-

likovni pouk in telesno vzgojo v petem razredu.“

Učenci prihajajo v šolo tudi dve uri daleč (recimo iz Kočic).

Učitelj Gvido Čepin (Foto: S. Teršek)

slojce, ki je bilo zgrajeno še v prejšnjem stoletju (leta 1892!). V stavbi so tri učilnice, pouk (razumljivo!) v dveh izmenah. Skupaj z ravnateljem je na šoli pet učiteljev, lani so bili le trije, ki so poučevali šest razredov. Pravzaprav so opravljali delo sedmih učiteljev. Letos smo uvedli podaljšano bivanje in kosilo za naše varovance. Tudi malico dobijo in še kup tistega, za kar so nam hvaležni.

Sam sem učitelj v podaljšanem bivanju, poučujem pa tudi

Toda pot v šolo jim pomeni veselje, korak za korakom večje veselje. K popoldanskemu pouku prihajajo nekateri že dopoldan. Šola je kot dobra družina, kakor veliko človeško srce. Otroci se smejejo in ne vpijejo na pomoč. In zakaj naj bi vpili ...?

„Zaradi hudega socialnega razlikovanja,“ pravi učitelj Gvido. To je vprašanje, ki je na haloškem območju zastrašujoče. To so problemi, o katerih

sicer govorimo, a jih prepočasno rešujemo. Ob tem smo tudi premalo odločni.

... Izdali smo sicer zakone in resolucije o nerazvitih območjih, podpisali smo družbene dogovore, a vse to je še premalo. Omenil sem, da je Rodni vrh najrevnejši v območju Haloz. Naši učenci prihajajo v šolo podhranjeni; prenekateri so doma lačni. Naši otroci ne vedo, kaj je lepo življenje, brezskrbna mladost. Menim, da ponekod nismo rešili niti temeljnih življenjskih problemov naših otrok. Kako pa naj bo v šoli uspešen otrok, ki mu starši ne morejo kupiti potrebnih oblačil, obutve, šolskih potrebščin. V prenekaterih domačijah so še vedno brez elektrike. V revnih kočah so otroci brez svojih postelj, živijo v neprimernih higienskih razmerah. Doma imajo samo kapnico in niti pri eni hiši; od koder prihajajo v našo šolo otroci, nimajo kopalnice. Njihova obleka je na moč revna. Bil je začetek oktobra, otroci pa so hodili v šolo še vedno bos. Sedaj so obuti v gumijasta obuvala brez nogavic. Morda imajo noge ovite v krpe. Nimajo potrebnega osebne perila. Pri nas tehta učenec za približno pet kilogramov manj kot učenec istega razreda v razvitejših področjih. Naš otrok je zadovoljen, če mu damo košček črnega kruha. Žito še vedno meljejo na žrnje, ki jih drugod dajejo v muzej. Da, naši otroci so skromni in ne vpijejo na pomoč, ker niti ne vedo, v kakšnih razmerah živijo. Toda, če bi ti otroci vedeli, kako živijo njihovi vrstniki v mestih ...?

Naj bo srce še tako majhno, ampak ob takšni podobi nekega življenja te zaboli. Učitelj je vendar tudi zdravnik; zdravi, pri tem pa upravičeno pričakuje širšo pomoč. Dobro vemo, kako je dandanes z „zdravniki“ v prosveti. Sole v nerazvitih območjih imajo toliko večje kadrovske težave. Če bi Gvido in njegova žena letos ne prišla na Rodni vrh, bi tam še vedno poučevali trije učitelji, še vedno bi bili brez podaljšanega bivanja otrok, še vedno bi ...!

Ugotovitve? Cel kup jih je. V takih krajih je zaposlenih bore malo staršev in alkoholi zem ima debele mreže. Čeprav ne neposredno, se vanje vendarle največkrat ujamejo otroci.

Ljudje si poskušajo lajšati vsakdanje tegobe haloškega življenja, pa se napijejo. In nevsakdanje, če ti med obmorum pove učenec: „Tovariši, naš oče pa včeraj ni bil pijan!“

Ugotovitve? Zelo redke družine imajo pralni stroj, televizor in celo radijskih aparatov je malo. Ti otroci so potrebni hitre pomoči. Vkljenjeni so v okove splošne zaostalosti tega območja. Torej so žal me nami še otroci, ki ne morejo reči, da je „lepo biti v naš domovini mlad“.

... Ostal bom na Rodnem vrhu do upokojitve. Res, da kolegi pravijo, da z ženo nisva za ta svet, da sva idealista. Dandanes se dandanes idealisti smejejo. Tukaj v Zabovcih sva zgradila hišo (ni še povsem zgrajena; gradita jo po kapljicah!) od tu se voziva s fičkom vsak dan 26 kilometrov daleč do Rodnega vrha in spet nazaj. Pozimi bosta stanovala na Rodnem vrhu. Ob sobotah in nedeljah se bosta vračala v Zabovce pri Markovcih. To je njihovo življenje — srečno življenje. Srečna sta pravzaprav takrat, ko sta se spoznala nemškem taborišču, srečna s svojem učiteljskem idealizmu pa čeprav ga mnogi ne razumejo.

Gvido Čepin je bil petnajsetletni ravnatelj na osnovni šoli Markovcih. Ponosen je na delo, ki ga je v tem obdobju opravil s kolegi. Šola, katere stene so bile nekoč podprte s tramovi, danes okras kraja. In potem odšel Gvido na lastno željo, sredi mandatne dobe, za učitelja na Rodni vrh. Tovariši, tudi občinski možje, so ga skušali pregovoriti. Menda ga niso razumeli. Prepričati ga ni bilo mogoče. Je bilo v njegovih očeh tudi malce protesta ...

„Da, tudi iz protesta zaradi nepravilnosti v našem šolskem svetu sem se odločil za ta korak. Nisem morem razumeti, da nekateri po tridesetih letih ne razumejo našega šolstva. Na tem območju je bilo narejenih kup nepravilnosti: radi se hvalimo, ne delamo neuresničljive sanje ...!“

Tak je učitelj Gvido. In ko bodo jutri srečali kolegi z Rodnega vrha, bo planil in jim pozdrav: „Glej ga, glej! spet prinesel prosvetni socializem?“

pogled skozi šolsko okno

Obzirnost

Minka in Peter sta bila dve leti sošolca. Dobro sta se poznala in Peter je dobro vedel, kako je z Minkinim zdravjem. Minka ima pokvarjeno nogo. Operirali so jo, vendar Minka še vedno nekoliko nerodno hodi. Peter ve vse: da je bila Minka operirana, da je dolgo imela nogo v mavcu, da ne more pomagati, če nerodno stopa, pa se kljub temu vede do punčke tako grdo, da je človek žalosten.

Imeli smo prostavo za 29. november. Tudi Minka je nastopila; morala je recitirati kratek verz. S svojo bolno nogo je pogumno stopila na oder in se bližala skupini recitatorjev. Tisti trenutek pa se je Peter v tretji klopi na vsa usta zasmejal: HA-HA-HA! Bilo mi je, kot da me je nekdo udaril.

Peter se je že večkrat malo ponorčeval iz Minke. Opozorila sem ga in poučila. Videti pa je, da so bile vse moje besede zaman, saj je ta dan tako zelo užalil našo Minko.

Obzirnosti do sočloveka se ne naučimo tako lahko, kot se naučimo seštevanja in odštevanja, pa tudi samo v šoli ne! Treba je dosti več in povsem drugače. Se vam ne zdi tako?

●●●

Morda pa je znala Damirjeva mama to bolje. Otroka je vzgojila tako, da je takoj vedel, kakšno dolžnost ima, ko mu je zbolel sošolec. Skoraj dva meseca je vsak dan nesel bolnemu sošolcu vse naloge, vse mu je povedal in tudi razložil. In ko je bolnik ozdravel in prišel spet v šolo, se ni skoraj nič poznalo, da sta se dolga dva meseca učila Damir in Miki kar sama.

●●●

Morda so tudi tisti starši znali bolje, ki so poslali svoje otroke na zdravljenje na Debeli rtič. Od vsepovsod so prišli ti otroci, od Tolminskega pa do Prekmurja in do Kolpe so bili raztreseni njihovi domovi. Pri nekaterih so bili doma revni, drugi so morda imeli kaj več.

V tistih dneh, ko je bil naš dom šotorsko krilo, ni bilo to prav nič pomembno. Vsakega od teh otrok je nekaj bolelo, pa so bili vseeno dobre volje. Največji šaljivec je bil 13-letni Janko, doma iz okolice Celja. Ves dan se je smejal, za vsakega našel vedro besede in zvrhan koš smeha. Pa je bil velik revček. Sploh ni mogel stopiti na noge, in kadar je hotel kamorkoli z mesta, je zaklical: „Hej, konjički!“ Otroci so mu hiteli pomagati in ga nesli, kamor je želel.

In ko smo se nekoč zvečer pogovarjali, je seveda hotel vsak povedati čimveč. Najbolj glasen je bil naš Janko in kar iz rokava stresal šaljive zgodbe. Preden pa se je v šotonu vse umirilo, je Janko še počasi in nekotiko tiše povedal: „Fantje, takih pridnih konjičkov pa nisem imel še nikoli!“

Mami

Ves teden je bilo lepo vreme in kazalo je, da bo tudi nedelja lepa. Zato so se sosedomi pripravljali na izlet. Trije otroci so pri sosedomih in starši preživijo ves prosti čas z njimi v naravi. Njihova 11-letna Metka ima v sosednji hiši dobro prijateljico. Veliko sta skupaj in tudi sošolki sta. Metka bi zelo rada vzela Barbko s seboj na izlet, vendar ne gre. Barbka težko hodi, ker ima že od rojstva pokvarjeno nogo.

Tisto nedeljo pa je Barbkina mamica na vsak način hotela, da bi odšla punčka s sosedi na izlet.

Metkina mamica ji je dopovedovala, da je izlet prenaporen in bi otroku le škodil. Besede niso pomagale, saj je ob koncu Barbkina mamica skoraj zahtevala, naj vzamejo punčko s seboj, češ: „Bo hodila! Pa naj se malo potrudim!“

Barbka je šla na izlet. Seveda je bilo prehudo za njene bolne noge. Težko je hodila, trudila se je, vendar ni šlo. Obstala je, koraka ni mogla več narediti. Dobri sosede so poskrbeli, da prišla Barbka srečno domov. Bila pa je preveč utrujena.

●●●

Tudi Boris je bil takrat 11 let star. Tako zelo si je želel, da smel s sošolci na izlet. Prosil me je, naj pregovorim njegovo mamico, da bi ga pustila. „Tovarišica, lepo prosite!“ mi je naročil.

Z Bojšovo mamo sva se dolgo pogovarjali. Nisem upala, da bi kaj sprosil. Koliko izgovorov je našla ta mama:

Kaj če mu bo prevroče? Ali bo vedel, kdaj mora sleči veljopijč? Kaj bo, če ga čevljev ožuli? Tovarišica, saj ga bodo bolele! Pa če bo lačen? Če bo pil mrzlo vodo? Saj bo do angino, tovarišica!

Mama je govorila, jaz pa sem neprestano mislila na Borisa.

Le kako naj še prosim, kaj naj še rečem? Končno sem jo vendarle pregovorila in Boris je šel z nami. O slovesu na avtobusni postaji ne bom pripovedovala, pa tudi o vrnitvi ne. Samo to pove, da je bilo Borisu obakrat prav nerodno.

Le kaj bi naročili brezskrbni Barbkini in preveč skrbni Borisovi mami? In še vsem prav takim mamam?

MACA KALIN

RADIO IN ŠOLA

Užiška republika

V oddaji Borci pripovedujejo bo 2. decembra ob 14.00 na II. programu oddaja „Užiška republika“. O tej svobodni republiki v srcu Evrope leta 1941 so pripovedovali tovariši Tito (pogovor, ki ga je posnel urednik radia Beograd 7. julija leta 1953), Rodoljub Čolaković in Boško Matić, ki je bil v tistih dneh star 14 let.

Oddajo so pripravili kolegi z radia Beograd, za naše poslušalce pa smo jo prevedli; le najzanimivejše odlomke smo pustili v izvorniku.

Tokrat objavljamo odlomke iz pripovedovanja Boška Matića:

Tiste dni sem izpolnil 14 let. Čeprav sem bil mlad, nisem stal ob strani gibanja, ki je bilo v tem času v mojem kraju zelo razvito. Skupaj z nekaj vrstniki so me vključili v delo mladinske skupine na šoli in v rajonu, kjer sem stanoval. Moji starejši sestri sta že odšli v partizanski odred, jaz pa sem s svojo mladinsko skupino ostal v mestu, da bi pomagal pri pripravi na prihod partizanskih enot.

V čem so bile priprave?

Moja mladinska skupina je dobila nalogo, naj v mestu zbira orožje, sanitetni material, naj agitira med meščani in pri tem uporablja propagandno gradivo, ki je prihajalo iz odreda, in tako pripravlja ljudi na prihod partizanskih enot.

Kako je bilo, ko je bilo Užice svobodno?

Ko so partizanske enote prišle v Užice, je moja mladinska skupina dobila nove naloge. Nekaj mladincev je vstopilo v mestno milico, nekaj jih je bilo določenih za kurirje pri štabu odredov. Mene in še dva, tri mladince so poslali v uredništvo „Vesti“ in „Borbe“, da bi pomagali tovarišem razpečevati

tisk. Toda meni to delo ni uga-jalo, zdelo se mi je, da me tovariši podcenjujejo in da takega ravnanja nisem zaslužil. Želel sem v odred, tja, kjer so boji. Zato sem sklenil zapustiti uredništvo in čisto preprosto pobegniti na fronto. Namero sem tudi uresničil. Odsel sem s prvo skupino novih borcev na fronto in se z njimi pridružil prvi četi užiškega partizanskega odreda, ki je tedaj položaj pri Užiški Požegi imel v svojih rokah. Pri odhodu se nisem oglašil v uredništvo in tudi od staršev se nisem poslovil. Moja odločitev pa ni bila všeč moji mami. Šla je na komando mesta, v štab užiškega partizanskega odreda in odločno zahtevala, da se moram vrniti v Užice. Odločeno je torej bilo, naj se vrnem, toda s to odločitvijo se nisem strinjal in se tudi nisem mogel strinjati.

In kaj ste storili?

Slišali boste, kaj sem storil. Toda prej naj povem še tole: Tiste dni sem doživel svoj ognjeni krst. S četo sem sodeloval v bojih proti četnikom pri Užiški Požegi in v vasi Karan, nato pa še z drugimi enotami odšel v komaj osvobojene

Kosjeriće.

Tu sem zvedel za odločitev štaba užiškega odreda, da se moram vrniti v Užice. Vedel sem, da je to mamino delo. Sedel sem in ji napisal ostro pismo. Pismo je ohranjeno. Tukaj je.

Bi ga nam hoteli prebrati?

Seveda — prebral bom bolj zanimive dele iz pisma. Prej pa bi vas rad še na nekaj opozoril. Upoštevati morate, da sem imel tedaj komaj 14 let, da sem bil premlad, da bi lahko dojel pobude svoje mame, ki je tedaj že imela dve hčerki v partizanskih odredih in je hotela vsaj mene obvarovati. Bil sem nepravilen, ker sem bil v pismu preoster.

„Draga mama, včeraj mi je tovariš komandir povedal, da se moram vrniti v Užice, v mestno ...

Vem, da je to tvoje delo. Zapomni si pa — če že moram v Užice, če bom moral zapustiti četo, me ne boš nikdar več videla živega. Šel bom z nekim odredom naravnost v Valjevo, kjer so hudi boji in kjer bom

zelo lahko zgubil življenje.

Zato se ne šali z mojim življenjem. Dobro premisli, kaj je bolje — Odgovor čakam z največjo nestrpnostjo. Zdravo!

Ste se vrnili v Užice?

Ne, nisem se vrnil. Šel sem s četo na Bukovne, kjer so naše enote branila položaje proti Valjevu in proti nemškim enotam, ki so se pripravljale na ofenzivo proti Užiški republiki ...

Mater nisem videl do konca vojne. — Sovražnikova ofenziva, ki se je začela takoj po tem, se je končala tako, da so se naše enote umaknile v Sandžak. V začetku leta 1942 sem skupaj z užiškimi partizanskimi odredom stopil v II. proletarsko brigado. Skupaj z brigado sem doživel mnogo spopadov, velikih prekušenj in težav: sodeloval sem v bojih na Kupresu, Neretvi, Sutjeski, v bitki za osvoboditev Beograda in v zadnjih operacijah za osvoboditev naše domovine. Mamo sem srečal oktobra 1. 1944, v osvobojenem Beogradu. Takrat sem ji moral povedati, da sta sestri padli. Mama pa je iz neder vzela kos porumelega in že skoraj razpadlega papirja, moje pismo, pismo, ki sem ga vam prebral. Pismo hranim kot spomin na dneve Užiške republike, na svoje otroštvo, kot spomin na mamo, ki ne živi več, in na njeno veliko ljubezen do mene ...

Enajsta šola

MOJA BABICA IMA NA PODSTREŠJU SE PRAVE MIŠI

Objavljamo spis mladega sodelavca oddaje ENAJSTA ŠOLA, ki je bila prvič v tem šolskem letu na sporedu 30. oktobra.

Oddaja, ki si je v minulih letih pridobila že širok krog mladih sodelavcev iz raznih krajev Slovenije, je doživela tokrat še posebno lep odziv pri pionirjih. Njen naslov je bil: MOJA BA-

BICA IMA NA PODSTREŠJU SE PRAVE MIŠI.

Bilo je lepega sončnega popoldneva, ko mi je mamica naročila, da moram k babici.

Hodil sem skozi gozd in srečeval vseh vrst živali. Na jasi, ki je bila obsijana s soncem in na kateri so cvetele rože, je stala majhna babična hiša. Potrkal sem in vstopil.

Babica je sedela pri mizi odeta vplet in z velikimi okroglimi

očali brala debelo knjigo. Ko me je zagledala, je odložila knjigo in prosil sem jo, naj mi pripoveduje pravljice. Ona je zmeraj znala najlepše pripovedovati.

Ko mi je pripovedovala pravljico o Rdeči kapici, je naenkrat na podstrešju nekaj zašumelo in zaropotalo.

Z babico sva se prestrašila, toda radovednost me je gnala na podstrešje. Odprl sem stara zaprašena vrata in zagledal stare zaboje. In kaj sem se zagledal?

Na enem izmed majhnih zabojev je sedela drobena majhna miška in ko me je zagledala, je hitro odskakljala.

Ob spoznanju, da sem videl pravo, živo, drobno miško, mi je bilo lepo. Sklenil sem, da bom še večkrat in še bolj pogosto obiskoval babico. Morda bo tudi ob drugem obisku na podstrešju zaropotalo.

Maksi Krošed, 4. r. Črešnjevec

Kurir in ptica, Marjana Kužnik, 12 let; lik. pedagog Niko Golob, o. š. Grm, Novo mesto

ARMADA SMO VSI

Slovenska vojaška gimnazija

„Imamo skupno obrambo za vso Jugoslavijo, smo čvrst člen te obrambe, branili bomo vsako mejo ne glede na to, na kateri strani poteka.“ — Tako je med drugim dejal na slovesnosti ob odprtju vojaške gimnazije Franc Rozman-Stane dr. Avguština Lah, podpredsednik izvršnega sveta Slovenije, letošnjega 7. novembra v Ljubljani.

Slovesnosti se je udeležilo veliko gostov, med njimi tudi vidni predstavniki družbenopolitičnega življenja Slovenije, ki so se odzvali vabilu komandanta LJAP generalpolkovnika Franca Tavčarja-Roka, skoraj 200 dijakov in učno ter drugo osebje nove gimnazije in internata. Odprta je prva tovrstna ustanova pri nas in četrta v Jugoslaviji.

NEKAJ BESED O GIMNAZIJI

Opisovati zunanji videz te gimnazije in njeno notranjost ni lahko: izvorni projekt in spretna uporaba sodobnih gradbenih materialov, kot so plastika, steklo, beton in jeklo, so oblikovali šolski objekt, ki se temeljito razlikuje od vseh drugih šol na Slovenskem, pa tudi v Jugoslaviji. Objekt nam prikazuje naslovna stran revije Naša obramba.

Tako kot zunanost bo moderno urejena tudi notranjost vojaške gimnazije. Omočala bo izvajanje celodnevne in usmerjenega pouka, šolsko in obšolsko dejavnost, tako da bodo absolventi vsestransko usposobljeni za študij na vojaški akademiji kopenske vojske JLA.

Gimnazija Franc Rozman-Stane je gimnazija naravoslovno-matematične smeri. Učenci se bodo šolali po načrtu

in programu tovrstnih gimnazij v naši republiki in v skladu s potrebami prihodnjega vojaškega študija. Njeni gojenci imajo status vojaških študentov, zato stanujejo v gimnazijskem internatu; v njem imajo stanovanje, hrano, higiensko in zdravstveno zaščito ter drugo. Glede na pomen in zahteve, ki jih vojaški poklic nalaga kandidatom, mora biti vsak gojencev pred vpisom v to šolo psihofizično in zdravstveno pregledan. Šele temeljit pregled potrdi sposobnost za šolanje in službovanje v vrstah naše armade. V to gimnazijo se praviloma vpisujejo samo kandidati z območja SR Slovenije.

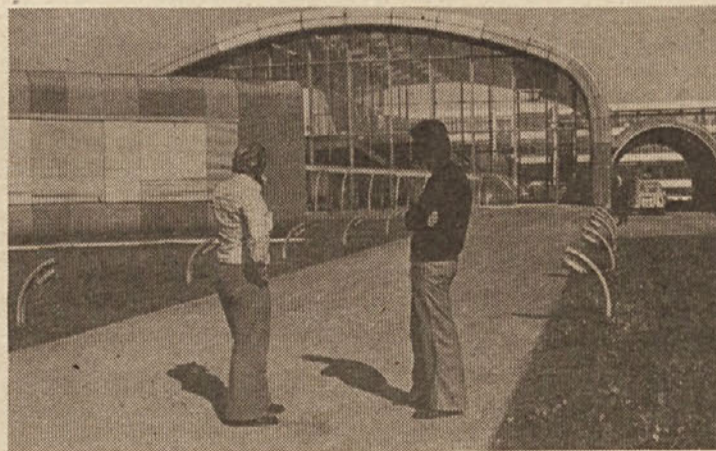
KAJ PRIČAKUJEMO OD NOVE GIMNAZIJE?

O tem sta govorila dr. Avguština Lah, podpredsednik izvršnega sveta, in generalpolkovnik letalstva Ivan Dolničar, pomočnik zveznega

sekretarja za ljudsko obrambo. Dr. Avguština Lah je v svojih besedah z utemeljitvami ovrgel trditve, da Slovenci nismo narod vojakov: naše ravnanje, naša daljna in bližnja pre-

teklost, skrb, ki jo posvečamo obrambnim pripravam, pričajo, da se glede vsega tega ne razlikujemo od drugih jugoslovanskih narodov.

Spregovoril je o problemih,

7. novembra so v Ljubljani odprli vojaško gimnazijo Franc Rozman-Stane

Notranjost vojaške gimnazije

težavah in poteku preobrazbe in modernizacije šolske sistema, še posebno sedanje gimnazije splošno izobraževalne smeri, ki ne usposablja svojega dijaka za konkretno delo. Med drugim je opozoril tudi na tole vprašanje: „Zakaj uvajamo novo gimnazijo sedaj, ko se lotevamo reforme sedanje? To je gimnazija posebne tipa, sorodna gimnazijam pedagoške smeri, ki so se prav letos začele na novo razvijati. Pripravili smo jim nov učni načrt, z njimi začnemo reformo srednjega šolstva ter snovanje usmerjenega izobraževanja. Močno pa so se družbenopolitični dejavniki zavzeli za usmerjanje mladine v pedagoške poklice. V tem so si pedagoške in vojaške gimnazije ter visoke šole zelo podobne.“

Od tradicij dosedanje gimnazije naj sprejme nova vojaška gimnazija v glavnem dve: kakovost temeljnega znanja in tradicije revolucionarne gimnazijske mladine. „Ko je govoril o resnici, da naše srednje šole vedno bolj zaostajajo za napredkom po vsebini in usposobljenosti, da se pri tem ubadajo z resnimi materialnimi in kadrovskimi vprašanji, je dr. Lah poudaril, da je najpomembnejše pri tem spremeniti poglede in usmeritve na teh šolah. Dejal je: „Zelimo, da nam vojaška gimnazija pri tem pomaga, ker je — čeprav je to na videz presenetljivo — bolj sproščena v iskanju novega, naprednega in v prilagajanju izobraževanja ustreznemu poklicu kot večina naših srednjih šol.“

Veseli smo, da začenja delo taka nova šola. Prepričani smo, da bo izobraževanje bogato ter

čim bolj prilagojeno potrebam in možnostim kandidatov. Zagotovljeno je mentorstvo; oblikuje se že v medsebojnem sodelovanju gojencev ter gojencev in učiteljev. Pričakujemo, da se bo razvilo bogato interesno delovanje — od ljudske tehnike do zborovskega petja, od znanstvenih krožkov do umetnosti. Tudi na teh področjih je potrebna osvežitev.“

POMEN ZA VSELJUSKO OBRAMBO

Toliko o pomenu nove gimnazije za našo družbo. O njenem pomenu za nadaljnjo krepitev vseljudskega odpora, za obrambne priprave in še posebej za pridobivanje mladih Slovencev za vojaške poklice ter sodelovanje mladih v obrambnih pripravah je govoril general Ivan Dolničar, eden izmed pobudnikov za graditev vojaških gimnazij.

Svoje ugotovitve in želje je strnil v besede, namenjene dijakom gimnazije:

„Zmeraj je bilo, je in bo posebno zadovoljstvo, čast in ponos biti starešina v oboroženih silah naše neodvisne, nevrščene in samoupravne Jugoslavije. Povedano na kratko: v Titovi armadi. Armade, ki bi bila po svojem nastanku, razvoju, notranjih odnosih in ciljih podobna naši, prav gotovo ni v današnjem svetu. Vi, ki boste kot starešine delali v tej armadi v zadnjih desetletjih tega stoletja in v začetku naslednjega, boste odgovorni za to, da bo takšna tudi takrat — da bo Titova armada.“

FRANC VRANČIČ

A U SATIRA H MOR

Nande Razboršek

Bob ob steno

Nenadoma sredi spomina

Škandalozne novembrske sape so butale ob vaške ganke in jih silile k sumljivemu škripanju. Med hišani se je preganjalo eno tistih jesenskih popoldnevov, ko moraš že ob treh prižgati luč; da ločš belo od črnega.

S plota na plot so frfotale kokoši in oznanjale, da so v gnezdo položile tisto, kar so ze ta dan planirale. Otroci so hiteli od gnezda do gnezda in ugotavljali, če so se nas kokoši solidarnostno usmilile in nam znesle zlata jajca. Le-ta bi nam v teh težkih časih zelo koristila, ker bi nas rešila iz hudih finančnih zadreg. Pomagala bi nam reševati zapletljave okoli sanopriskov in 50 % pologa, pa tudi celodnevno šolstvo bi morda z njihovo pomočjo splavalo iz tokov ugibanj in jadikovanj, da o inflaciji, ki nam baje spet grozi, sploh ne izgubljam besed.

To popoldansko kokošje kokodakanje me je razburilo. Spomnil sem se, kot že večkrat v teh pustih dneh, na pokojno Štorovo Zefko. Ta preroška duša je vedno trdila, da bo na svetu hudo za učitelje takrat, ko bodo po luftu frčali železni ptiči, kokoši pa bodo spremenile svoj vozni red in nesle jajca popoldne. Takrat, je trdila, da bodo šolniki čisto pozabili na svoj ponos, tej pošastni izgubi pa lahko sledi le še konec sveta. Grozljivo kokodakanje me je prisililo, da sem se zazl v spomine in obujal svoje obnašanje in vse splošno zadržanje v zadnjih tednih in urah.

Med drugim sem se spomnil našega šolskega izleta in vsega okoli njega. Ugotovil sem, da je marsikatera krepost in čednost, ki je krasila naše prednike, z Zefko legla v črno zemljo.

Bilo je pred tednom in dnevi, ko smo se učitelji naše vasi najedli puste otrplosti in ponavljajočih se čenč ob kofetu. Zaželeli smo si pogledati malo čez vaški plot. Spletična naše delovne skupnosti je takoj zavihala rokave svoje modno umazane bele jopice in čez tri dni nam je že sporočila dobro premišljeno potovanje. Naše romanje, je rekla, naj ne bi bilo kako razypito meščansko potovanje v San Marino di Budimpešto. Šli naj bi na ljubek socialistični izlet

Naivneži in naivci

Prozna »balada« o šolarčkih

— Gromska strela, kako je šele v središču metropole, na tako imenovanih vzornih šolah, če že pri nas v predmestju toliko zahtevajo — je rekla žena, ko je najin sinko Bernard (2. al) začel naštevati pripomočke, potrebne za pouk likovne vzgoje.

Nisem bil čisto prepričan, da potrebuje osemletni fantek za pouk likovne vzgoje hkrati: barvne paste, vodene barvice, tempero, flomastre, oljne barve, da ne omenjam gradiva za kolaže (v dvajsetih raznovrstnih odtenkih) in še nekaterih drobnih pripomočkov. Papirjev in risalnih pol tukaj ne štejem. Nekaj je likovni svinčnik, ploščica in kvečjemu kos papirja. Toda kaj, znanost in vzgojni prijemi se razvijajo. Segel sem nejevoljno v denarnico,

toda... v možganih se mi je prižgala žarnica. Ženi sem sprajljivo dejal:

— Za umetnost ni nobena žrtve zaman. Konec dober, vse dobro, pravi star slovenski pregovor. Šolanje v osnovni šoli je sicer brezplačno, vendar se dobro naložen denar zmeraj večkratno obrestuje.

— Šele sedaj sem ugotovila, kdo je lani na našo na novo ometano fasado narisal z oljnimi barvami možička in ga premazal z blatom, se je spomnila.

— Kdo? sem vprašal zmeden.

— Prihodnji slikar, ali pa slikarka, je modro ugotovila. — Vsekakor, lanskoletni učenec drugega razreda. Prebivalček naše ulice, ki hodi sedaj v tretji razred,

po naši ožji očetnjavi. V stilu dramaturga iz osrednjega gledališča nam je predočila vse potrebne smotre izleta, še posebno pa je poudarila socialistično opeativnega. Prav prrščna je bila pri tem opravilu in nismo si mogli kaj, da ji ne bi širokosrečno zaploskali.

Nekateri inividui so takoj zavihali nos in skušali razcefrati našo sicer vzorno enotnost, a jim ni uspelo. Nergači so se odpovedali izletu, mi pa se zaradi tega nismo pretirano žrti, ker smo vedeli, da so tem salonskim posameznikom očitki in prepri edina aktivnost. Molče in stanovitno smo jih prezrli.

Tri dni pred odhodom so bili naši odmor polni prekipevajočega vihamišta. Pogosto smo nategnili odmor za deset ali petnajst minut in presenečalo nas je, da se učenci niso pritoževali. Predajali smo se anglskemu besednemu razpredanju in preštevati denar.

Naš odhod je bil pravi dogodek za vas. Tovarišice so imele nove visoke in široke frizure, obilne boke pa so jim stiskale zeleno, rumeno in oranžno prilegajoče se hlače. Na avtobusni postaji se je gnetlo staro in mlado ter vdano mahalno. Šofer je zakurbljal in odpeljali smo se. Pot nas je najprej vodila v staro cerkev svete Neže v okolici Škofje Loke. Rekli so, da ta obisk niti najmanj ne more škoditi niti koristiti, ker je ta svetnica menda zaščitnica za zdrav razum. Če je res, ni nihče natančno vedel, a kaj bi bili malenkostni. Nato smo zavili v Kranj, da bi si ogledali Prešernov muzej. A ta ni nikogar zanimal. Raže smo pristuhnili tovarišu, ki je oznanil, da v Savi prodajajo leme gume z napako in velikim popustom. Vsi smo se zakadili v prodajalno in kupovali v velikem slogu. Prodajalčevo hudo vprašanje, kdo nas je spustil z verige, smo nesramno preslišali. Gume smo ob prsunljivih pogledih Kranjčanov znosili v avtobus in z njimi skoraj docela zatrpali prehode. Mimo Brnika, kjer nismo imeli kaj kupiti, smo divjali v Moravče. Ogledali naj bi si dom prestavnega Jurija Vega. A tudi ta ogled je klavmo propadel, ker smo odkrili, da ima tu tovarna Rašica prodajalno z napakami. Kot orkan smo se zakadili v to zlato jamo, ker so letos pletenine moderne. Premetavali smo volno in sintetiko, pomerjali marogaste pletenine in trgovino skoraj izropali. Prodajalka je v svoji grozi vprašala, če imamo tuške prednike, a kdo bi se menil za take primitivne pripombe. Čez dve uri smo bili spet vsi zbrani v avtobusu in podali smo se v Savinjsko dolina. Med prijetno vožnjo smo ocenjevali kapljice robo in računali, koliko smo prišparali. Besede so brbotale med sedeži kot vreča voda.

V Sempetnu naj bi si ogledali rimske izkopanine, a smo jih nehote prezrli, ker je bila v bližini trgovina blaga z napakami. Obkolili smo jo kot krdelo ovč in jo skoraj preobrili. Brkljali smo med vzorci in ostanki ter zapravljali s svetovljansko brezbržnostjo. Prodajalka nas je sicer vprašala, iz katerega živinskega kombinata smo, a vprašanje smo z bidermajersko prikupnostjo prelišali. Sedeže smo zatrpali z zavoji in zavojčki, naš šofer pa je ob našem početju kot kaka krepostna mučenica zavijal oči proti nebu.

Živahno blagovno primerjanje nas je pripeljalo v Celje. Tu naj bi si ogledali secesijsko preobložen Savinškov spomenik padlim, a ker ga imamo že vsi v mezinu, smo raže poiskali trgovino EMO, kjer so imeli obilo posode z napako. Brskali smo po kupih posode in pri tem kazali tako pristno veselje, kot ga človek redkokdaj vidi. Brez trohice ponosa smo berantali s prodajalci in iskali leve in desne pokrovke. Predrzi prodajalec nas je vprašal, če vemo za pregovor, ki pravi: Pokaži mi, kako kupuješ, in povem ti, kdo si, a zvišeno smo ga preslišali. Izdatno otovorjeni smo romali skozi Celje in bili za meščane dogodek in poslatica dneva. V natpanem avtobusu smo nato skupno ugotovili, da smo ostali brez ficka v žepu, zato smo tumejo prekinili in se obrnili proti domu.

Ko smo se približevali domači vasi, smo si na obraze nesmiselno nataknili resnost in ponos, ne glede na to, da nam je posoda igrala koncert za Orffov instrumentarij. Šofer se je ob tem smehljaj kot zakrknjen grešnik, ko pa smo prišli na avtobusno postajo, se je javno zadrž kolegu v sosednjem avtobusu: No, pa sem srečno pripeljal robo z napako. Rekli smo mu, da je bimbo, in se razšli.

Čeprav je bilo že pozno, so se kokoši še kar zaganjale s plot na plot in oznanjale krizo ponosa in konec sveta. In zdaj čakamo Zefkino zadnje prerokbo.

Moral sem priznati, da njena ugotovitve drži.

— Kdo od malih sosedov, prihodnjih umetnikov, je poslikal naše zelene oknice od zunaj, s ceste, z rdečimi pikami, s flomastrom? Kdo je s tempera barvami narisal na garažo nekaj trikotnikov in krogov? Kdo je s pasteli in oljno barvo... je spraševala žena.

Segel sem ji v besedo:

— Tega ni mogoče ugotoviti brez učnega načrta prvih stitih razredov. Niti učni načrt ne bi pomagal, kajti vsako leto ga spremenjajo in dopolnjujejo. Za vsak primer posvari Bernarda pri vpisu v tretji razred... Ne, rajši še danes, takoj!

— Kaj pa če se bodo v tretjem ali četrtem razredu začeli ukvarjati z intarzijsko? V tem primeru bo naš novi regal sesekljan na koščke, čeprav ga še nisva odplačala, se je upravičeno preplašila.

— Ni nevarnosti! Bernard bo

slikar! Ne bo rezljaj. Tako vsaj domnevam, sem jo začel tolažiti.

— Če mi boš sedaj trdil, da je Bernard napackal na napušču pred vhomom tisto oranžno-rumeno liso, mu bom navila ušesa, je povišala glas.

— Nič ga ne boš pretepala! Otrok je slikarsko nadarjen. Umetnik je. To, kar je narisal, je sonce, sem jo poučil.

— Tista maroga: rumena, oranžna, z rdečim kolobarjem? je vprašala presenečeno.

— Takšno je videl, sonce! Vprašaj ga. Gotovo bo slikar.

— Navsezadnje je v metropdi — akademija upodablajočih umetnosti...

— ...na kateri so študirali znani umetniki, sem jo dopolnil. — Toda Bernard ne bo potreboval akademije! Bo pač naivec, sem ji skušal dopovedati.

— Naivnež? me je osuplo vprašala.

Šprint do diplom

Dokler Doklerjev Jožek ni imel gasilske diplome, ni mogel gasiti v svoji vasi niti kozolcev in hlevov. V podjetju Gasprom ni smel nihče razvažati jeklenk s plinom, dokler ni vedel oktanškega števila butana, propana in pokoplana, uničujočih plinov. So poklici, ki jih da mati narava v zibko, gnezdece ali v brlog. In so spet poklici, ki jih podari kolektiv za zasluge med milim narodom za dvajsetletno prizadevno delo — v delovnem kolektivu zvarjene varilce s kvalifikacijami. Pekama poklicev sega celo do častnih doktoratov, ki pa so k sreči le častni in ne rešujejo življenj.

Ne doumem: glavo svojo naseljuješ z znanji, skorje kruha se, študent samohranilec, razveseliš, v knjižnici, gledališču, galeriji hodiš in se bogatiš z najboljšim. Hamleta imaš na nočni omari, s svetovnim atlasom si mizo podložiš, filozofijo zajtrkuješ, ekonomijo obeduješ, dekadenco večerjaš.

Vzgamaj prrščno skupino grivačev. Eden ima majico z odtisnjanim Che Guevaru, drugi kvartet Los Machocambos, tretji stilizirano Evo na levi strani prvaških prsi. Nihče pa si ne nariše Nikole Tesle, Ivana Cankarja — vsaj na hrbtu, predsednika inštituta za mlade znanstvenike, ali vsaj Strnišo, Zajca ali Sala-muna.

V prvem letniku sem jih učil Gregorčičevo Ujetega ptiča tožba. V drugem Cvetje v jeseni. Nato mi je rekel najbolj drzni: „Če vam bom dobro povedal tisto o ptiču, ali mi boste dali eno ročco?“ Smeh me je zasul kot plaz.

Ta, Diki, je prilezel prek osemletke prerešetan s „cveki“. Med reformo je šprintal skozi razrede s po dvema nezadostima ocenama. Trikrat dva je šest, kar pomeni, da je šestkrat „votel“ prilezel do male mature. Bili so še trije lažni odličnjaki — komaj za dobro oceno, dva dvojkarja, ki so jima zamorili očiten jezikovni talent — z Aškercem.

Prvi teden sem izenačeval nivoje. Pridrviyo očetje odličnjakov: „Vi, vi zelenaš, si upate dvomiti v znanje mojega Milana; sam sem ga učil, vse ve, vi s svojo pojavo ga omrtvicite! Obrnite si to kozjo bradico!“

MISLI

ADMINISTRACIJA

En administrator administratorja iščeta način boljšega administriranja, pet administratorjev razpravlja o predloženi programih, sedem administratorjev pa klepetata.

Paul Laffitte

EKSPERT

Ekspert je človek, ki natančno ve, kako morajo stvari potekati. Potem zna tudi natančno

Jaz pa o nedotakljivosti osebe svoje preplašene. Odločno! Lažni cvekarji pa pokonci: znanost za štirko. Lažni dvojkarji pa — tšina.

Prvi teden sem izenačeval nivoje. Dopolnilni iz slovenščine, dopolnilni iz matematike, dopolnilni zaradi dopolnilnega učbenika družbenih ved, nato še dopolnilni pouk iz dopolnilnega dopolnjevanja nedopolnjenih glav.

Rosno jutro, sonce biča oblake, trebušaste kot petice. Čakam dopolnilce. Mrk, niti žive duše! Sobota je, izletu sem se odpovedal, kolegi so odhlačali, bodro in veselo — z mojo deklco v hrbe — jaz pa — samo-zrtvovanje.

Pride inšpektor, preverja vzgojne smotre, vzgojna sredstva, metode, pristope, odstope in sestope, in opazi, da imam v dnevniku petkrat več dopolnilnih ur kot moji stanovski kolegi. Postavi me za svetel zgled, človeka, ki je vračen, ki se daje. Ko pa visoka oseba zadre lesne vrata, planejo bližnjiki nadme kot levi na gazelo: „Mešec v ekvatorju nam kažeš,“ pravi geograf. „Razbijas enovitost naše skupine!“ družboslovni naš sociolog. „Zmazek si naredil iz palete naših čistih odnosov!“ metaforično pristavi likovnik. Jaz pa — usta kot kit. Morje neznanja, kuštre učim plavati — pa mi kaplje vladajo!

Nato trideset let nisem več presegal poprečja. V dnevniku sem kaval k sosedom, skupaj smo jih spesnili. Stavki kot vojaki: Vsi sivi, vsi strumni, vsi enaki!

Grem po cesti, mimo internata. Dve leti sta mimo. Moji kuštravci imajo v rokah kruh, glave ponosno, čaka jih proizvodnja. „Tovarišiš!“ zarjove z bakona lepo bronasto telo šestkratnega cvekarja iz osemletke: „Jutri delam sprejemni izpit na fakulteti za preskakanje intelektualnih ovir... pa, če ste že pobelili sobico v kleti... poznate ljudi... rad bi štipendijo... dajete do 100 evrov... dajte, saj ste fejsť prfoks...“ Zardim, hm, dam, kako da ne. „Nismo ga prav ovrednotili, metode niso prilagojena, dušili smo talent!“ ugotavljam.

IVAN CIMERMAN

pojasniti, da stvari pravzaprav nikdar tako niso šle. Svet je tako različen!

Walter Winchell

LAŽNIVEC

Lažnivec mora imeti dober spomin.

Quintilian

VELIKAN

Če vidite velikana, pogledjte najprej lego sonca. Preverite, če giganti ni le senca pigmejca.

Novalis

pisih, da je treba skrócić teden-ski urnik šolarjev in jih ne preveč obremenjevati. Že zdaj vlačijo nalučene torbe kot trgovski potniki. Muči me misel, da bodo vodilni vzgojitelji skrčili seznam umetniških pripomočkov. Toda na roditeljskem sestanku bom temu nasprotoval! Nekaj bom že dosegel! Morda bo mojemu mnenju le kdo pritegnil. Predlagal bom, naj uvedejo še intarzijsko, tuše v vseh barvah, stare tintne svinčnike in še kaj. Bernard bo naivec! Moja želja se mora uresničiti!

Če ne bo to zalego, bom skušal zagovarjati svoja stališča v tisku. Res, pametna misel, sem si rekel. Pri tisku je treba začeti.

Sedel sem za mizo in... pravkar ste prebrali.

BRANIMIR ŽGANJER

kultura

In memoriam Zoranu Didku

— Edino mrtvim je usojeno, da nas zavežejo in prepričujejo s svojim zgovornim, vse pjasnijučim molkom. K tem tolažljivim besedam misleca se nam vračajo misli zdajle, ob spominu na našega prijatelja, sotovariša slikarja, še nedavno našega kolega, člana profesor-skega zbora akademije za likovno umetnost, profesorja Zorana Didka. Te besede nas tešijo v globoki žalosti ob tako nenadomestljivi izgubi, saj nam vlivajo upanje, da z njegovo smrtjo ne bo umrlo njegovo obsežno in dragoceno delo, ki nam ga je zapustil v dediščino, ki obvezuje!

Odločitev za poklic umetnika slikarja je leta 1910 v Ljubljani rojenega Zorana Didka peljala na zagrebško akademijo. Bil je učenec profesorjev Bečića in Krizmana, ki jima dolguje bogate slikarske in grafične izkušnje in — posebno prvemu — tudi očitne vplive v svojem akademskem in po-akademskem obdobju. Od vsega začetka pa je čutili v Didkovem slikarstvu skozi temperamentne, potezno sproščene barvne nanose tudi drugo plat njegovega ustvarjalnega značaja: razmišljajoči in urejajoči pol, ki je želel tudi ob najbolj sproščeni in vehementni barvni razdajanjih vnašati v sliko ogrodje podarjenega, čustvo z razumom brzajočega reda in trdnega sistema gradnje. Prav ta želja za ne zgolj čustveno prekipevanje v oblikah in barvah, marveč za vnašanje vizualno objektivnejših zakonitosti je silila mladega slikarja v raziskave teoretskih osnov in psihofizičnega učinkovanja likovnih prvin na naše vidno dojetje. Razraščala se je, prerasla njegovo slikarsko poklicnost in postala enakovredni, če ne celo poglaviti cilj njegovih stvariteljskih prizadevanj.

Po končani akademiji leta 1933 je mladi slikar doživljal sodo svojih kolegov, se trdo nebijal skozi življenje, še nepo- nan in nepriznan razstavljal po raznih krajih in v različnih sku- tinah, pred vojno najrajši s klu- tom „Neodvisnih“. Svoje prvo nesto likovnega pedagoga je lobil na srednji šoli na otoku Vrku, pozneje v Zagrebu in v Araraju. Tu je sodeloval v polan- ju novih, teoretsko ute- meljenih, bolj objektivnih pri- topov k likovnemu poustvarja- ju optične resničnosti z arhi- ktoma Grabrijanom in Lehartom v „Likovnem sve- ti“, ki pomeni pri nas zelo re- ek in pred osvoboditvijo ne- tara edini poskus te vrste. Po svoboditvi pa se prav ta Didkova likovno teoretska de- vnost razvije vsestransko in v dni moči. Čeravno na razsta- h še sodeluje s svojimi novimi zli — nekatera od njih, denimo ljna slika „V internacijo“, iz- revajo goyevske tragičnosti voj- ga naslija — pa ga vse bolj revzjemajo teoretske in likovno edagoške preokupacije. Prav otovo zasluži, da je zapisan na astnem mestu utemeljiteljev in smerjevalcev slikarsko aplika- vnihi smeri na novi šoli za obli- ovanje, saj mu je vsestransko nanje in seganje na področja thitekture, dizajna in industrij- kega oblikovanja omogočilo, la je izdelal trdne, sodobnim otrebam ustrezne metode in ilje pouka na tej šoli.

Tudi pozneje na pedagoški akademiji je postal Didek osred- nja osebnost posodobljenega,

teoretsko in znanstveno trdneje utemeljenega likovnega študija. Skoraj ni bilo strokovnega dru- štva ali likovnega ustvarjalnega področja, kjer ne bi bil sodeloval z navetom, s pronicljivo analizo, s prepričevalno besedo. V Društvu slovenskih likovnih umetnikov v povojni Umetniški zadrugi pa v Društvu likovnih pedagogov so imele njegove pre- soje posebno težo in veljavo. Didek je posegal tudi na po- dročje do tedaj skoraj neraz- iskane predšolske in osnovno- šolske likovne vzgoje. Obsežne razstave otroških likovnih del, otroške risbe, grafike in obliko- vanja so prvi analitični poskusi opredeljevanja in določanja bi- stvenih sestavin te otroške de- javnosti.

Njegovo zanimanje se širi: lo- teva se arhitektonskih proble- mov, načrtovanja spominskih obeležij NOB v Kočevju in Šo- stanju. Loteva se industrijsko oblikovalnih nalog, ko skuša li- kovno posodobiti in pretanjiti industrijske proizvode, preuču- je psihološki učinek barv in spreminja industrijske dvorane in strojne naprave z barvami v splet živopisno prijetnega ozračja, da bi se delavec v njih počutil bolj sproščen in spod- bujen k delu. Tudi na slikar- skem področju vnovič raste nje- gova vnema, redno razstavlja na razstavah DSLU, zamišlja in realizira stenske dekoracije. Po- leg tega se ukvarja s keramiko, z opremo prostorov, s projektira- njem posodja, z aranžmaji raz- stav — skratka: na vseh področ- jih, ki zadevajo likovno proble- matiko, je želel pomagati, iz- boljševati, posodobljati.

Ves čas je bil neutrujen akti- vist v najboljšem pomenu be- sede, na tem njemu tako ljubem družbenokultnem in ožjem li- kovnem področju, zato je prejel upravičeno letošnjo Prešernovo nagrado. Posebno pomemben pa je prispevek prof. Zorana Didka na likovno pedagoškem uvajanju študentov v sodobno vizualno problematiko na sred- njih, višjih in visokih šolah, na šoli za oblikovanje, na peda- goški akademiji, kamor je prišel leta 1955, ter na akademiji za likovno umetnost, kjer je učil do svoje upokojitve pred do- brim letom. Bil je neutrujen snovalec novih učnih metod, novih prijemov, ki naj bi štu- dentu pomagali do globljega spoznanja slikane resničnosti, mu pomagali, da prodre v likov- no bistvo stvari in reči, da iz- lušči njihovo notranjo trdnost, tiste nevidne silnice, ki s svojimi napetostmi pogojujejo površin- ske oblike. Metoda analize, ki jo je prof. Didek dosledno uve- ljaval pri risanju človeškega te- lesa in pri slikanju mrtvih pred- metov, pomeni sodoben, še da- nes ustrezen način študijskega približevanja vizualnim realno- stim. Svoja spoznanja je po dol- gih letih razmišljanj združil v si- stem, ki je dosleden in kristali- nično purističen, pa naj gre za ustvarjalno spreminjanje organ- skih ali geometrijskih telesnih oblikovnosti. Nič manj ne- strpno kot on sam smo njegovi kolegi čakali na objavo teh nje- govih dognanj, ki jih je pri- pravljaval, spreminjal in vedno ne- zadovoljen sam s seboj izpo- polnjeval prav do svojega konca.

Na to njegovo delo mislimo sedaj, ko nas je zapustil za ved- no. Na delo, ki je mnogostan-

sko in obsežno, ki nakazuje, opominja in terja nadaljevanje. Na delo, ki bo ohranjalo ime prof. Zorana Didka, kot ga bodo v spominu hranile gene- racije učencev, dijakov in štu- dentov, katerim je s svojo iskri-

vo besedo pa s precizno razlago odpiral vrata v globlje umevanje likovne umetnosti. In nas vseh, ki smo živeli ob njem, kot nje- govi najbližji prijatelji in kolegi.

MARIAN TRŠAR

»Mir 75« v Slovenjem Gradcu

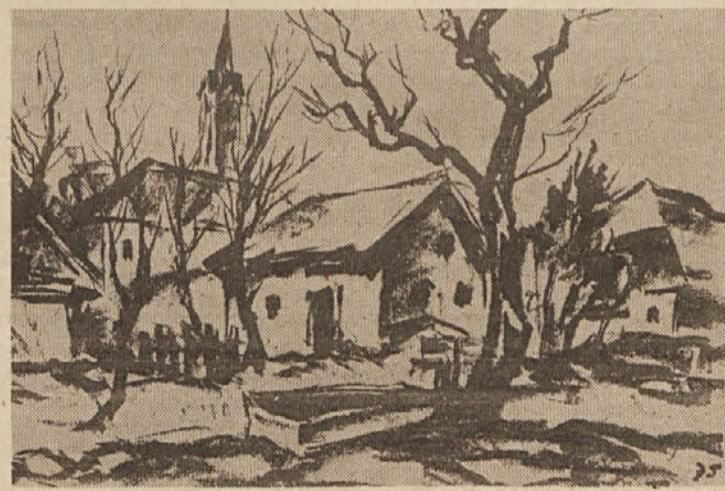
Umetnostni paviljon v Slovenjem Gradcu je priredil v počastitev 30-letnice OZN obsežno razstavo „MIR 75“ kot likovno manifesta- cijo z mednarodno udeležbo grafike, slikarstva in plastike. Prenov- ljena galerija prikazuje izobilje domačih in tujih umetniških del, katerih skupna značilnost je angažiranost. Razstava bo odprta do 19. januarja l. 1976. Mednarodni pomen razstave MIR 75 zagotavlja predvsem vsebinska opredelitev in ideje, ki so v zvezi s sodobno angažirano mislijo o miru in napredku človeštva, prav gotovo pa mora biti odločujoča tudi kakovost umetniških del; tudi mednarodna odzivnost umetnikov priča, da je pojem angažiranosti najširše razumljen, a tudi trajno pričujoč po vsem svetu. Slovenj Gradec je tako postal mesto, ki je po svojih kakovostnih razstavah zaslovelo ne le v Sloveniji in Jugoslaviji, ampak zbuja zanimanje tudi zunaj naših meja. Morda bi osrednjo misel celotne razstave še najbolje ponazorili z besedami Draga Plešivčnika:

„Mir je najboljše hranivo življenja, sožitje najboljše zdravica ljudi! Človek človeku naj kopja ne reže, misli o boljšem svetu naj rajši rodi.“

Razstava Lojzeta Perka v Velenju

V galeriji knjižnice Velenje je novembra razstavljal slikarska dela Lojze Perka. Če bi skušali opredeliti razstavljenega, bi Lojzeta Perka še najlaže opredelili kot slikarja, ki je sledil realističnim figurativnim pobudam, kot jih je uveljavilo pri nas postimpresioni- stično slikarstvo. Perkov realizem pa se motivno navezuje na notranjski svet, na svet pod Snežnikom; v tem območju zrcali krajino, kmečki svet in utrip vsakdanjega preprostega življenja. Prav tem prvinam hoče ostati L. Perko zvest. Ob krajinah in tihožitju je dovolj značilen tudi portret, zdi pa se, da pride ob pejsažih manj do veljave. Barvna paleta sledi realistični zasnovi, ne manjka pa umerjenega poetičnega ozračja.

Janez Pirnat v galeriji »Emonska vrata«

V ljubljanski galeriji „Emonska vrata“ razstavlja kipar Janez Pirnat, trinštiridesletni umetnik, ki je l. 1959 dokončal študij na akademiji za likovno umetnost. Istega leta je prvič samostojno razstavljal v Ljubljani, pozneje v Celju, Beogradu, Parizu, Vidmu in drugod. Prav gotovo je pomembno, da je dvakrat sodeloval na skupinski razstavi na Bienalu človeških oblik v Rodinovem muzeju. Janez Pirnat je figuralik s pretanjenim lirizmom, kontrapunkt

gradiva ustvarja v nasprotju med elementarno, robustno obliko materiala in pretanjenim figuriranim lokom v istem gradivu. Poeti- zacija je spontana, oblikovanje kiparja ustaljeno. Tudi razstavljenе risbe razodevajo čutečega kiparja, ki obvlada obliko in daje kipu vsebinsko polnost.

AKTUALNO O DANAŠNJI UMETNOSTI

Nehvaležno delo

Ljudi, ki so preživeli vojno, so še pred leti imenovali izgubljena generacija. Marsikdo tega ni verjel, vsakdo pa si je mislil, da se človek zlahka otrese vojne.

Avtor dela Premišljevanje je madžarski grafik Sziraki, ki je zadnje leto vojne preživljal v Novem Sadu, povedano malce prese- netljivo: v maternici svoje matere. Nočemo biti vsiljivi, toda ob tolmačenju Szirakijevega dela se vendarle ne moremo otresti misli, da je nekaj tega skrivnostnega bivanja v vojni vihni, v času, ko so se bili najtežji boji prav na frontah severno od Donave, ostalo tudi na naši podobi.

Slika kaže zavito gmoto, kakršne najdemo često v humorističnih časopisih: od nog do glave poviti ponesrečenec, ki opozarja na svoj tragikomični položaj. Na večini tovrstnih karikaturnih pa ponesrečeni vendarle lahko spregovorijo skozi ozko režo med ovoji na glavi. Na naši sliki je vse zavozlano, prepleteno in prevezano. Okorna masa se je sesedla. Zavita v gazo in preluknjani papir čaka in razmišlja.

Morda je res potrebna nesreča, da današnji človek sploh začne misliti nase. Civilizacija je pomekla medčloveške odnose. Po cestah, kjer so se nekdanje ljudje srečevali, pomenkovali in sklepali prijateljska, divjajo avtomobili. Puščobne fasade in ulice se ne zdrami- mijo več v pravo življenje. Ob ponedeljkih se ljudje vračajo v tir rednega življenja. Teško se vživljajo vanj, saj so uživali v prostih dneh sproščeno, primitivno življenje. Njihova razposajenost se težko prilagaja togim stenam nebotičnikov betonskega mesta.

Morda videz vara, toda priznali boste, da se je danes težko pogovarjati. Ljudje so obteženi novostmi in zahtevami sodobnega časa. Začuden so, imajo občutek, da so marsikaj zanudili, prav zaradi tekne s časom, v boju za obstoj.

Malokdo zna danes biti res srečen.

Umetnikova podoba govori o nesrečnikih. Če menimo, da tudi nam ni sreča naklonjena, se pridružimo tej izpovedi.

„PREMIŠLJEVANJE“, 1975, Endro Sziraki (1944 Novi Sad)

Človek, ki ni srečen, se vedno globlje predaja bolečini. Ne le starejši. Tudi veliko mladine po vsem svetu je oropane iluzij. Kaj je pravzaprav iluzija? Ukradeni deček svojevoljnosti, samodejavnosti. Veliki Leibniz je imel prav, ko si je zamislil celo tisto, kar so drugi šteli za celoto, razcefrano v neskončno majhne delce, limitirane v nič.

Malo je danes prešernih ljudi, napovedovalcev veselega jutri. Čeprav imajo napovedovalci vremena najmoderneje stroje, je njihova napoved zanesljiva le dobrih 10%.

V človekovem življenju pa je viharjev veliko več kot v ozračju. Človeštvo izigrava danes zadnje karte.

Podoba madžarskega grafika nas opominja: Predstavljaš si, da si v mojem položaju. S to kroglasto zamotano igračo se vsakdo lahko igra. Nekaznovano lahko položi roko nanjo. To je vendarle prapodoba trpečega človeka. Prapodoba človeka za jutri in nekdanj, za večeraj.

Takrat, ko še ni bilo trpljenja, je vladala laž upanja. Odmotati človeka današnjih dni je nevarno in nehvaležno delo. Kot mumija je, ki se v trenutku sesuje v prah.

„Ne odvijte me! Omot me blaži. Če bo na moje rane posijalo sonce, bom v trenutku postal velikanska kričča rana. Rana mnogih.“

IGOR PLEŠKO

